

# ÖSTERSJÖ- FESTIVALEN

MUSIK  
MILJÖ  
LEDARSKAP

## 22 AUG–1 SEP 2018

BERWALDHALLEN  
sverige:radio

INFORMATIONSTIDNING  
DISTRIBUERAD MED  
DAGENS NYHETER  
DEN 17 AUGUSTI 2018

## GRATTIS ESA-PEKKA!

Östersjöfestivalen firar sin konstnärlige ledare med en hyllningskonsert

Läs mer på sidan 16

Dags för årets **Östersjöfestival** – en internationell musikfestival i **Berwaldhallen** med några av världens främsta orkestrar, solister och dirigenter. Seminarier och samtal ryms också under festivalen som med grundpelarna musik, miljö och ledarskap också vill verka för en bättre framtid i Östersjöregionen.

### Hur mår Östersjön?

Sidorna 4-5, 6-7, 9.

### Demokratins utmaningar

Utrikespolitiska Institutet arrangerar seminarium under Östersjöfestivalen. Läs mer på sidorna 10-11.

### Bjud in de unga till beslutsborden

Raoul Wallenberg Academy om engagemang och att hitta den inre kompassen. Sidan 19.



#### Omslagsbild

Esa-Pekka Salonen – konstnärlig ledare för Östersjöfestivalen och en av grundarna

Foto: © Minna Hatinen

Informationstidning för Östersjöfestivalen distribuerad med Dagens Nyheter fredagen den 17 augusti 2018



Tidningen produceras av Manderley Media för Östersjöfestivalen

**ÖSTERSJÖFESTIVALEN**  
MUSIK MILJÖ LEDARSKAP  
22 AUG-1 SEP 2018

**BERWALDHALLEN**  
sverigesradio

#### Berwaldhallen Sveriges Radio

Dag Hammarskjölds väg 3  
105 10 Stockholm  
08-784 18 00  
balticseafestival.com  
berwaldhallen.se

#### Redaktör och projektledare för tidningen

Per Axel Nordfeldt  
Manderley Media  
Bastugatan 24 B  
118 25 Stockholm  
08-428 83 20  
070-577 81 67  
publisher@manderley.se  
manderley.se

#### Annonsförsäljning

Dexter Finance & Publishing  
08-4288320  
pax@manderley.se

#### Kontakt Östersjöfestivalen

Kajsa Hallhagen  
Projektledare Östersjöfestivalen  
0708-53 84 07  
kajsa.hallhagen@sverigesradio.se

#### Form

Björnekull Design  
sven@bjornekulldesign.se  
bjornekulldesign.se



Tryck  
Bold Stockholm  
ett Svanenmärkt tryckeri

## THIS IS IT.

Jag lånar orden från popartisten Michael Jackson nu när jag deltar i arrangemang och planering av Östersjöfestivalen för allra sista gången. Det känns ljuvligt, som det ska göra. Ingenting tar ju slut här; jag bara avvecklar sista delen av mitt engagemang i detta fantastiska projekt som jag haft den stora förmånen att få vara en del av under sexton år. Alla dessa konserter, seminarier och nya samarbeten mellan ensembler som skapats genom festivalens försorg har förhoppningsvis inspirerat andra och skapat ringar på vattnet inom musiken och miljövården. Jag tror helhjärtat på möten och samtal och att uppmuntra alla, särskilt unga människor, att engagera sig.

Om denna festival och mina stora ord om vikten av att rädda Östersjön lett till någon förändring vet jag inte. Det är för tidigt att säga. Just nu kan det kännas tungt, när en av världens mäktigaste ledare går emot alla ledande klimatforskarens larmrapporter för att hävda kortsiktiga ekonomiska vinningar. Att ordna en musikfestival med miljötema i Sverige är en pytteliten droppe i havet jämfört med vad som måste göras. Då tänker jag så här: Att ge upp är helt enkelt inget alternativ och när mina barn och alla andra unga människor en dag ser tillbaka på vår tid ska åtminstone några av oss kunna sträcka på sig och säga: Jag gjorde det lilla jag kunde. Jag blundade inte.

Nu tackar jag för mig, tar min kikare och går ut på fågelspaning. I den sortens stillhet och väntan finns en närvaro i nuet som gör att jag kan koppla av. Men så noterar jag något: fåglar som saknas, algbloomning och förändringar i klimatet. Världen sipprar in. Allt hänger ihop, det stora och



FOTO: KRISTOFER SAMULSSON

det lilla. Så jag fortsätter engagera mig. Om ni ser en gubbe med fågelkikare fastkedjad i en oljetanker, titta en gång extra: det kan vara en gammal konserthuschef.

**Michael Tydén**, General Manager Östersjöfestivalen

## EN MUSIKFESTIVAL FÖR LEDARSKAP, MILJÖARBETE OCH EN BÄTTRE FRAMTID I ÖSTERSJÖREGIONEN

Varje sommar arrangerar Berwaldhallen, Sveriges Radios eget konserthus, Östersjöfestivalen: En internationell musikfestival med några av världens främsta orkestrar, solister och dirigenter.

Under festivalen hålls flera seminarier kring dess tre grundpelare: musik, miljö och ledarskap. Läs mer om dessa på festivalens hemsida; rubrikerna, tid och datum hittar du i konsertprogrammet till höger.

Östersjöfestivalen grundades 2003 av Michael Tydén, dåvarande konserthuschef i Berwaldhallen, Esa-Pekka Salonen, dirigent och tonsättare samt Valery Gergiev, dirigent och musikchef för Mariinskijteatern i Sankt Petersburg. Festivalen har utvecklats och blivit större för varje år. Vi har förverkligat drömmen om att ta musiken med ut på havet och involvera flera platser runt Östersjön. Festivalen har hittat en form som har givit – och kommer att ge – stora musikupplevelser. Östersjöfestivalen har blivit ett forum där musikaliska och mänskliga möten stärker vårt gemensamma intresse för Östersjön.

#### SÄNDS I SVERIGES RADIO

Sveriges Radio P2 sänder alla konserter från Östersjöfestivalen. Lyssna direkt eller i efterhand i appen Sveriges Radio Play. Konserterna finns tillgängliga för lyssning i 30 dagar efter sändningen. Flera av Östersjöfestivalens seminarier sänds i Sveriges Radio P1. Programledare från Kulturradion och Vetenskapsradion är moderatorer på seminarierna.

#### INFORMATION OCH BILJETTER

balticseafestival.com • berwaldhallen.se

#### Berwaldhallens biljettkontor:

Dag Hammarskjölds väg 3  
Helgfri mån-fre kl 12-18  
samt två timmar före konsert

#### Telefon

08-784 18 00  
Helgfri mån-fre kl 9-18, lör kl 10-15, sön kl 10-14  
samt två timmar före konsert

#### E-post:

biljettkontoret.berwaldhallen@sverigesradio.se

Sveriges Radio är ett fristående radiobolag med högt förtroende och hög trovärdighet hos allmänheten. Varje vecka tar över 7 miljoner lyssnare del av vårt utbud med allt från samhällsprogram, nyheter, kultur, drama, underhållning och dokumentärer och musik. Alltid med publiken i fokus.

Sveriges Radio är hela Sveriges radio och Berwaldhallen är Sveriges Radios konserthus. Berwaldhallen är hemmascen för de två ensemblerna Sveriges Radios Symfoniorkester och

Radiokören, som båda tillhör de yppersta i Europa inom sina respektive fält.

För hela Sveriges Radios utbud – 4 rikskanaler och 28 lokala kanaler, Sveriges Radios Symfoniorkester och Radiokören – betalar varje hushåll ca 800 kronor per år genom Radio- och TV-avgiften.

sverigesradio

# ÖSTERSJÖ- FESTIVALEN

MUSIK  
MILJÖ  
LEDARSKAP

## 22 AUG–1 SEP 2018

MISSA INTE  
ÖSTERSJÖ-  
KLIPPET!

### ONS 22 AUG KL 19.00 Berwaldhallen MAHLERS ÅTTONDE SYMFONI UTSÅLT!

Högtidlig festivalinviqning & säsongöppning

Sveriges Radios Symfoniorkester  
Radiokören  
Eric Ericsons kammarkör  
Mikaeli kammarkör  
St Jacobs kammarkör  
Chorista, Hägerstens församling  
Adolf Fredriks kyrkas diskantkör  
och ungdomskör  
Daniel Harding dirigent  
Ida Falk Winland sopran  
Tamara Wilson sopran  
Hanna Husåhr sopran  
Karen Cargill mezzosopran  
Anna Larsson alt  
Simon O'Neill tenor  
Christopher Maltman bas  
Shenyang basbaryton

GUSTAV MAHLER: Symfoni nr 8

Biljetter: 250–895 kr

Miniseminarium kl 18.00–18.15, Berwaldhallen  
TUMLAREN – ÖSTERSJÖNS EGEN LILLA VAL  
Stina Nyström, WWF

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Johan Korsell

### TOR 23 AUG KL 19.00 Berwaldhallen JUBILEUM FÖR BALTIKUM

Baltiska staterna 100 år

Sinfonietta Rīga  
Tallinns kammarorkester  
Normunds Snē dirigent  
Marc Bouchkov violin

BOHUSLAV MARTINŪ: Konsert för två  
stråkorkestrar, piano och pukor

PĒTERIS VASKS: Distant Light, violinkonsert

ERKKI-SVEN TŪÜR: Lighthouse

BÉLA BARTÓK: Musik för stränginstrument,  
slagverk och celesta

Biljetter: 120–430 kr

Seminarium kl 17.00–18.00, Studio 2 Radiohuset  
DIGITALT LEDARSKAP – VAD KAN VI LÄRA AV ESTLAND?

Miniseminarium kl 18.00–18.15, Berwaldhallen

JAKTEN PÅ DEN FINA FISKEN

Välj rätt med Karin Glaumann, WWFs fiskguide

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Niklas Lindblad

### FRE 24 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

#### VERDIS REQUIEM UTSÅLT!

Storslagen dramatik med kör,  
orkester och solister

Kungliga Hovkapellet  
Kungliga Operans Kör  
Göteborgs Operans Kör  
Domingo Hindoyan dirigent  
Christina Nilsson sopran  
Miriam Treichl mezzosopran  
Daniel Johansson tenor  
Anders Lorentzson bas

GIUSEPPE VERDI: Messa da Requiem

Biljetter: 200–795 kr

Seminarium kl 17.00–18.00, Studio 2 Radiohuset

KAN DEMOKRATINS KULTUR VERKLIGEN VARA HOTAD?

Miniseminarium kl 18.00–18.15, Berwaldhallen

STOCKHOLM ENVIRONMENT INSTITUTE – KARINA BARQUET

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Boel Adler

### LÖR 25 AUG KL 19.00 Berwaldhallen EN SVENSK JAZZLEGENDAR UTSÅLT!

Den kände och okände Jan Johansson

Storband och jazzensembler  
Lennart Åberg saxofon, musikalisk ledning  
Georg Riedel kontrabas, musikalisk ledning  
Jan Allan trumpet  
Mats Bergström gitarr  
Hannah Holgersson sopran  
Magnus Lindgren saxofon, flöjt  
Rita Marcotulli piano  
Amanda Sedgwick saxofon

Musik av JAN JOHANSSON

Biljetter: 120–430 kr

Miniseminarium kl 18.00–18.15, Berwaldhallen

BALTIC SEA FUTURE – MARMAR NEKORO

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Måret Öman

### SÖN 26 AUG KL 19.00 Berwaldhallen ELDFÅGELN & PETRUSJKA

Gergiev dirigerar Stravinsky

Mariinskijteaterns orkester

Valery Gergiev dirigent

NIKOLAJ RIMSKIJ-KORSAKOV:

Konsertsvit ur Tsar Saltan

IGOR STRAVINSKY: Konsertsvit nr 2 ur Eldfågeln

IGOR STRAVINSKY: Petrusjka

Biljetter: 175–595 kr

Miniseminarium kl 18.00–18.15, Berwaldhallen

UNGT KURAGE – ATT AGERA I VÄRDAGEN

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Katarina Lindblad

### MÅN 27 AUG KL 18.00 Berwaldhallen HÖSTSONATEN

Bergmans film som operasuccé

Konsertant version

Finlands nationaloperas kör och orkester

Dalia Stasevska dirigent

Anne Sofie von Otter Charlotte Andergast

Erika Sunnegårdh Eva

Tommi Hakala Viktor

Helena Juntunen Helena

Nicholas Söderlund Leonardo

Gunilla Hemming libretto

SEBASTIAN FAGERLUND: Höstsonaten

Biljetter: 200–795 kr

Seminarium kl 16.00–ca 17.00, Studio 2 Radiohuset

"RO, RO TILL FISKEKÄR..." ...inga fiskar finns det där.

Konsertintroduktion kl 17.00–17.30, Berwaldhallen

Sebastian Fagerlund och Magnus Florin, Dramaten

### TIS 28 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

#### ERIC ERICSON 100 ÅR

Östersjökörer hyllar legendarisk körledare

Radiokören

Lettiska radiokören

Estlands filharmoniska kammarkör

Tõnu Kaljuste dirigent

Sigvards Kļava dirigent

RAMINTA ŠERKŠNYTĖ: Sakura, uruppförande

ERIKS EŠENVALDS: A Drop in the Ocean

VELJO TORMIS: Järnets förbannelse

LARS EDLUND: Gloria

INGVAR LIDHOLM: ...a riveder le stelle

RICHARD STRAUSS: Der Abend

ARNOLD SCHÖNBERG: Friede auf Erden

Biljetter: 120–430 kr

Seminarium kl 17.00–18.00, Studio 2 Radiohuset

"FRIEDE AUF ERDEN" Ett århundrade av reflektion:

Är världen på väg mot fred eller krig?

Miniseminarium kl 18.00–18.15, Berwaldhallen

RAOUL WALLENBERGPRISSET – CIVILKURAGE I VÅR TID

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Boel Adler

### ONS 29 AUG KL 19.00 Berwaldhallen KLASSISKT I FOLKTON

Beethoven, Tally, Stravinsky och Haydn

Västerås Sinfonietta

Simon Crawford-Phillips dirigent

Emilia Amper nyckelharpa

Dan Svensson slagverk

LUDWIG VAN BEETHOVEN: Coriolan, uvertyr

MIRJAM TALLY: Allikas, hommage à Joseph Haydn

IGOR STRAVINSKY: Pulcinella

JOSEPH HAYDN: Satser ur bl a Londonsymfonin,

Avskedssymfonin, Sorgesymfonin och Symfoni nr 4

Biljetter: 120–430 kr

Miniseminarium kl 18.00–18.15, Berwaldhallen

RAOUL WALLENBERG ACADEMY –

MEDMÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: David Saulesco

### TOR 30 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

#### SONGS OF SUNSET AND DAWN

Baltiska staterna 100 år

Litauens nationella symfoniorkester

Radiokören

Giedrė Šlekytė dirigent

Andrius Zilbys piano

Lina Dambrauskaitė sopran

Justina Gringytė mezzosopran

Edgaras Montvidas tenor

Nerijus Masevičius bas

ESA-PEKKA SALONEN: Pianokonsert

RAMINTA ŠERKŠNYTĖ: Songs of Sunset and Dawn

Biljetter: 120–430 kr

Seminarium kl 17.00–18.00, Studio 2 Radiohuset

HOT MOT JOURNALISTER OCH JOURNALISTIK RUNT ÖSTERSJÖN

Miniseminarium kl 18.00–18.15, Berwaldhallen

ÖSTERSJÖSAMARBETE FÖR EN HÅLLBAR UTVECKLING –

FÖRENINGEN NORDEN

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: David Saulesco

### FRE 31 AUG KL 19.00 Berwaldhallen

#### FRÖST, SALONEN OCH NORDIN

Emerging from Currents and Waves

Sveriges Radios Symfoniorkester

Esa-Pekka Salonen dirigent, Gestrument

Martin Fröst klarinett, Gestrument

Virpi Pahkinen koreograf

Katrin Brännström scenograf

JESPER NORDIN: Emerging from Currents and

Waves, uruppförande

Biljetter: 175–595 kr

Miniseminarium kl 18.00–18.15, Berwaldhallen

HUR MÅR ÖSTERSJÖN?

Anders Alm, WWF

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Katarina Lindblad

### LÖR 1 SEP KL 19.00 Berwaldhallen

#### GRATTIS ESA-PEKKA!

Hyllningskonsert till Salonen

Sveriges Radios Symfoniorkester

Esa-Pekka Salonen dirigent

Truls Mørk cello

Ella Wahlström ljuddesign

HEINRICH BIBER: Battalia à 10

ESA-PEKKA SALONEN: Cellokonsert

LUDWIG VAN BEETHOVEN: Symfoni nr 7

Biljetter: 175–595 kr

Konsertintroduktion kl 18.00–18.30: Boel Adler

Med reservation för ändringar.

balticseafestival.com Tel 08-784 18 00

I samarbete med:



Med stöd av:



BERWALDHALLEN  
sverigesradio

För många av oss väcker Östersjön starka känslor. Vi känner ett engagemang för havet och en stor oro för Östersjöns miljöproblem. Det är inte så konstigt eftersom Östersjön är vårt närmaste hav – ett hav som är del av vårt dagliga liv och ett hav där vi faktiskt kan påverka utvecklingen.

## Östersjön – vårt närmaste hav

DETTA KAN DU  
GÖRA FÖR ATT  
HJÄLPA TILL

Efter en sommar med sol och värme har havet varit viktigare än någonsin när vi sitter vid våra sommarstugor, i våra båtar, och när vi fiskar eller badar i viken. Samtidigt som vi njuter av det fantastiska sommarvädret, slår algbloomingen till. I år startade den rekordtidigt och i mitten av juli täckte algbloomingen i stort sett hela Egentliga Östersjön och Finska Viken. Övergödningen fortsätter, syrebristen ökar i djupvattnet och de döda bottenarna täcker en yta dubbelt så stor som Danmark.

Torskfisket i Östersjön har kollapsat och har sedan 1980-talet minskat med 95 procent. Torsken i Östersjön mår så dåligt att bestånden riskerar att försvinna. Ålen är akut utrotningshotad och situationen med kustfisk som gädda och abborre längs kusterna är kritisk. För att hjälpa konsumenter

att välja rätt fisk har WWF gett ut Fiskguiden som ger råd om vilka fiskarter man kan äta med gott samvete. Förutom att vissa fiskarter är hotade gör höga dioxinhalter att stora delar av fångsterna av till exempel strömming inte kan användas som människoföda.

Behovet att skydda hotade arter och biotoper i Östersjön gör att 30% av Östersjön borde avsättas som marint skyddade områden. Östersjöns egen lilla val, Östersjötummlaren, är ett av världens mest hotade småvalsbestånd men bara 500 individer finns kvar.

Runt Östersjön har vi några av världens rikaste och mest innovativa länder och miljömedvetenheten är hög. Hur är det då möjligt att vi inte klarar av att fixa miljöproblemen i Östersjön? Det ligger ju trots allt i våra egna händer.

I ÖVER 40 ÅR har länderna gemensamt arbetat med Östersjöns miljöfrågor inom Helsingforskonventionen (HELCOM). År 2017 kom man överens om en handlingsplan (Baltic Sea Action Plan – BSAP) med över 150 åtgärder som skulle genomföras till 2021. Visst har man sett flera positiva trender men enligt WWF Scorecard 2018 har länderna bara genomfört hälften av alla de åtgärder man kom överens om. Sverige är minst dåligt, men inte ens vi genomför de åtgärder vi lovat. Utan träget åtgärdsarbete blir det inte bättre i havet och alla måste bidra.



Så vad kan vi som enskilda göra för att förbättra Östersjöns miljö? En hel del faktiskt:

- Spola inte ner något annat i toaletten än det den är avsedd för;
- Fixa ditt enskilda avlopp i sommarstugan;
- Töm båttoa i pumpstationer i hamn;
- Handla miljövänligt

Östersjön ligger nära oss och vi kan alla bidra till att det ska må bättre. ■

ANDERS ALM

Senior rådgivare Östersjön WWF

WWF är en av Östersjöfestivalens samarbetspartners.

HUR MÅR ÖSTERSJÖN?  
Anders Alm, WWF.  
Miniseminarium i Berwaldhallens nedre foajé, 31 aug kl 18-18.15. Livestreamas.



Tummlaren liknar en delfin men är mindre, har trubbig nos och trekantig ryggfena. Den kännetecknas av sitt tumlande sätt att röra sig genom vattnet – därav dess namn. Om du har turen att få se en tummlare i Östersjön så hjälper du forskningen genom att rapportera det till Naturhistoriska Riksmuseet, [www.nrm.se/tummlare](http://www.nrm.se/tummlare).

## Tummlaren – Östersjöns egen lilla val

Få känner till att vi har en alldeles egen liten tandval i Östersjön, och ännu färre har haft förmånen att få se den. Det beror dels på att de är skygga djur som lever i små grupper, men främst på att de är så få. Med bara ca 500 individer kvar, är populationen av Östersjötummlare ett av världens mest hotade bestånd av valar. Om vi inte agerar snabbt, riskerar vi att förlora Östersjöns enda val för gott.

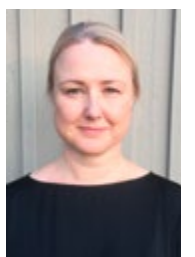
På femtiotalet var tummlaren fortfarande en vanlig syn i södra Östersjön, men därefter skedde en dramatisk minskning. En rad faktorer tros ligga bakom tillbakagången. Tummlaren jagades i regionen så sent som under andra världskriget, och under 1900-talets andra hälft fastnade allt fler tummlare i nya effektiva fiskenet, samtidigt som miljögifterna i Östersjön ökade. Trots att arten fridlystes i Sverige 1973 har beståndet fortfarande inte återhämtat sig.

Idag är det främsta hotet mot Östersjötummlaren fortsatt bifångst i fiskenet, samt de ständigt ökande mänskliga aktiviteterna i Östersjön som skapar oljud under ytan. Undervattensbuller, från exempelvis sjö-

fart och konstruktion av vindkraftsparker till havs, stör tummlarens känsliga hörsel och naturliga beteenden. Bullret kan hindra dem från att hitta mat och kommunicera med varandra, vilket leder till ödesdigra konsekvenser.

WWF arbetar för rädda Östersjötummlaren genom att stötta forskning och påverka politiker att fatta rätt beslut om vårt hav. Med påtryckningar från bland andra WWF beslutade nyligen regeringen att upprätta ett stort marint skyddat område söder om Gotland. Området är särskilt viktigt för tummlarnas fortlevnad, då det är här de parar sig och föder upp sina kalvar. Beslutet inger hopp, men måste snarast backas upp med konkreta åtgär-

der, om vi ska ha en chans att hindra Östersjötummlaren från att försvinna för gott. ■



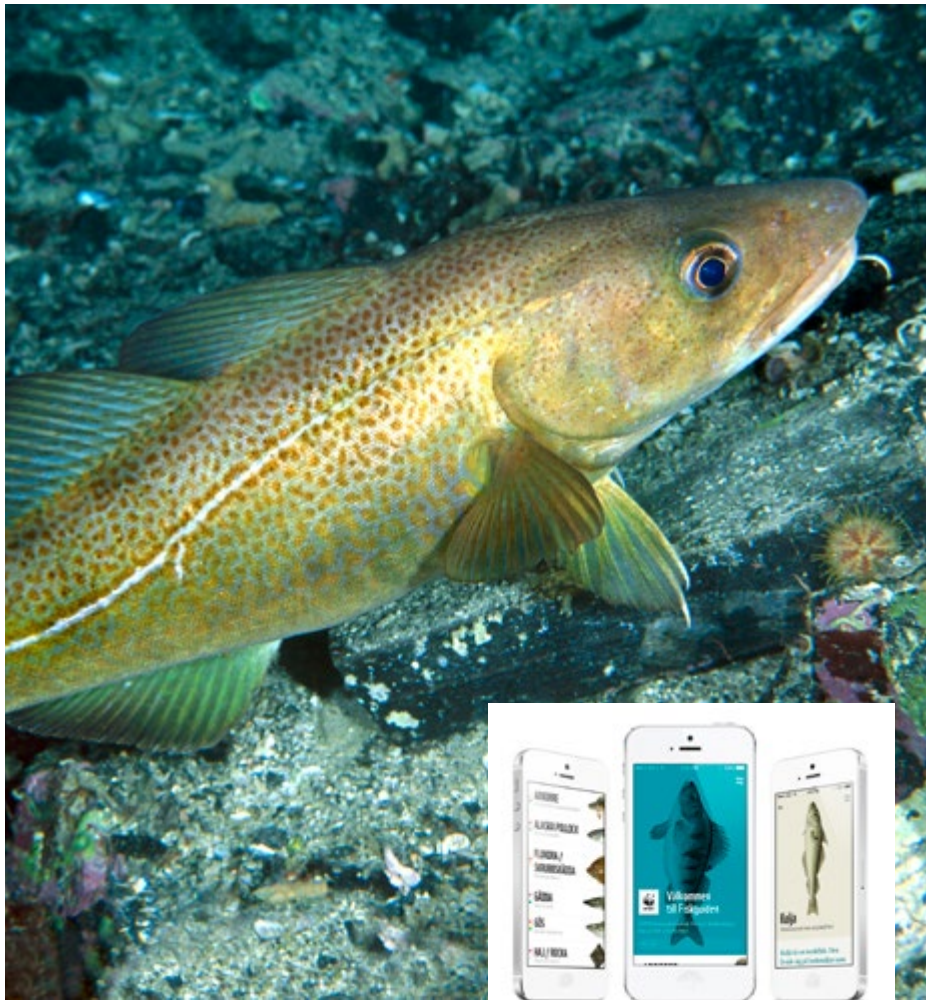
STINA NYSTRÖM

Sakkunnig marina däggdjur WWF

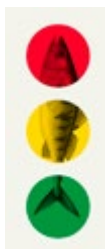
WWF är en av Östersjöfestivalens samarbetspartners.

#räddatummlaren

TUMLAREN –  
Östersjöns egen lilla val  
Stina Nyström, WWF.  
Miniseminarium i Berwaldhallens nedre foajé, 22 aug kl 18-18.15. Livestreamas.



## WWF vill rädda torsken i Östersjön



Ca 90 procent av alla kommersiella fiskbestånd är överfiskade eller fiskade till sin gräns. Förstörelse av livsmiljöer, klimatuppvärmning och försurning sätter också stark press på djur och växter i haven. Det är en oroande utveckling och tyvärr ser det inte bättre ut i vårt inlandhav. Av de cirka 13 fiskarter från Östersjön som finns med i WWFs fiskguide är det endast tre som har grönt ljus.

En viktig art i Östersjön är torsk. Torsken delas in i två bestånd, det östra och västra. Västra beståndet har överfiskats i flera år och det östra har en överrepresentation av små unga individer som stannat i växten och blir könsmogna mycket tidigt. Liknande symptom har noterats på andra håll i världen innan bestånden kollapsar. Utbredning av döda bottenar hotar även torsken eftersom deras livsmiljö krymper. När torsken inte växer ökar även risken för att liten torsk kastas tillbaka i havet av fiskarna trots att all fisk enligt lag måste landas i hamn. Idag kastas 11 miljoner torsk tillbaka i Östersjön vilket både minskar torskens chans till återhämtning och yrkesfiskets möjlighet till långsiktigt ekonomiskt fiske.

Trots detta fortsätter politikerna runt Östersjön att besluta om kvoter som är högre än vad forskarna rekommenderar. För att torsken ska kunna räddas behövs nu

politiska krafttag. Vetenskapliga råd måste respekteras och kontrollen av fisket effektiviseras för att stoppa olagliga utkast. Tillfälliga fiskestopp eller fiskefria områden är en annan viktig åtgärd för att torsken ska kunna växa till och föröka sig. ■



**KARIN GLAUMANN**

Sakkunnig fiske och marknad WWF

WWF är en av Östersjöfestivalens samarbetspartners.

#fiskguiden

**JAKTEN PÅ DEN FINA FISKEN – välj rätt med WWFs fiskguide**  
Karin Glaumann, WWF.  
Miniseminarium i Berwaldhallens nedre foajé, 23 aug kl 18-18.15. Livestreamas.

## Välkommen till Stockholms största fiolaffär!

Prisvärda stråkinstrument i alla storlekar, etuier och fodral, strängar, noter, notställ, instrumentställ, gitarrer, tillbehör och ett stort utbud av musikaliska pressentartiklar.

**Välkommen till vår nya notavdelning!**  
Vi har tagit över Aulos notlager med noter för alla.

[www.fiolaffaren.se](http://www.fiolaffaren.se)

**Fiolaffären**  
I STOCKHOLM AB

Tobakspinnargatan 4, 117 36 Stockholm, 08 - 668 13 15, [info@fiolaffaren.se](mailto:info@fiolaffaren.se), måndag - fredag 11-18 & lördag 11-15

Vad spelar det för roll om den havstulpan som skrapar upp ditt knä på stranden kom till Östersjön för 10, 100 eller 1000 år sedan – det gör lika ont i alla fall. Alla djur och växter som vi idag betraktar som inhemska och typiskt svenska har någon gång i historien kommit från andra platser. Det är dags att omvärdera begreppet främmande arter!



Havstulpan  
ILLUSTRATION:  
CAMILLA BOLLNER



Ullhandskrabba  
ILLUSTRATION:  
MÅNS SJÖBERG

## Främmande arter i Östersjön – problem eller resurser?



Vandrar-mussla  
ILLUSTRATION:  
CAMILLA BOLLNER

Östersjön är ett ungt och artfattigt hav, dit alla arter har kommit från antingen hav eller sötvatten under de senaste 8000 åren. De har sedan anpassat sig till att leva i Östersjöns bräckta vatten.

Introduktioner av främmande arter anges ofta som ett hot mot biologisk mångfald, men i Östersjön har de istället bidragit till att öka mångfalden. Ungefär 100 nya arter har kommit hit under de senaste 100 åren. Många av arterna har förts hit med fartygens ballastvatten från andra havsområden, eller genom akvariehandeln och för att odlas.

Länge fanns bara en art av krabba, strandkrabba, i södra Östersjön. Idag finns fyra arter. Den största är kinesisk ullhandskrabba, som anses vara en delikatess i sitt hemland och i Shanghai värderas högre än pekinganka!

Det största problemet med främmande arter är att de kan ha med sig sjukdomar och parasiter som sedan sprids till inhemska arter, t.ex. kan odlingar av fisk och skalldjur skadas.

Trots riskerna behöver vi förändra synen på främmande arters funktion i Östersjöns ekosystem. När en ny art upptäcks är det oftast för sent att begränsa den fortsatta spridningen. Så istället för att fokusera på om den är inhemska eller främmande bör vi inrikta arbetet på att fastställa vilken påverkan arten kan få i det befintliga ekosystemet. Den nya arten kanske kan bli en resurs att använda, eller kan ersätta marina arter som kanske inte klarar av framtidens ändrade klimat.

Det finns flera aktuella exempel på hur främmande arter redan nyttjas. Vandrar-musslan har t.ex. använts i en testodling i Mälaren för att rena vattnet. Självt jag provat soppa gjord på små blåmusslor odlade i Östersjön, varför inte prova receptet på vandrar-musslor? En annan nykomling är svartmunnad smörbult som kommit från området runt Svarta havet, där den är en vanlig matfisk. Den hittades i Gdanskbukten för 30 år sedan och nu fiskas den kommersiellt i Polen, Estland och inom fritidsfisket i Danmark.

**EN SAK ÄR SÄKER.** Östersjöns ekosystem förändrats kontinuerligt och kommer att fortsätta förändras. Det är hög tid att vi lär oss att bättre nyttja och förvalta havets många rika resurser – både Östersjöns inhemska arter och alla nykomlingar.



**LENA KAUTSKY**

Professor emerita/senior advisor  
Institutionen för ekologi, miljö och botanik  
Stockholms universitets Östersjöcenter



ILLUSTRATION:  
CAMILLA BOLLNER

### 3 recept på svartmunnad smörbult.

- 1) Rensa, fjälla och skölj fiskarna. Låt vattnet rinna av. Gör iordning en panering och vänd fiskarna i denna. Stek fisken i smör.
- 2) Filéa lite större fiskar. Koka upp en god fiskbuljong, lägg i fisken, önskade grönsaker och varför inte små toppar av blåstång. Låt soppan sjuda tills fisken är klar.
- 3) Pochera filéer i lite vitt vin och smör. Servera med kokt potatis och finhackad dill.

Enskilda avlopp är ett miljöproblem som på senare tid uppmärksammas allt mer. Många små avlopp mynnar direkt i Östersjön och bidrar på så sätt till övergödningen av havet genom utsläpp av kväve och fosfor. För ett år sedan tillsatte regeringen Anders Grönvall som särskild utredare av frågan, och han presenterade nyligen sina resultat.

# 180 000 små avlopp är direkt olagliga

– Det viktigaste är att öka åtgärdstakten, säger Anders Grönvall bestämt. Idag tillkommer fler dåliga avlopp än vad som åtgärdas.

Han vet vad han talar om. Som regeringens särskilde utredare av hur dåliga små avlopp kan åtgärdas har han ägnat mycket tid åt frågan sedan han tillsattes i maj förra året. Den 28 maj i år presenterades betänkandet med titeln "Vägar till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34). Utredningen tar upp många olika aspekter på vattentjänster, exempelvis åtgärder för att möta klimatförändringen, men i detta sammanhang koncentrerar vi oss på det utredaren kommit fram till avseende små enskilda avlopp.

**SMÅ AVLOPPSANLÄGGNINGAR** är oftast privatägda och kopplade till en eller några få fastigheter. Uppgifterna om hur många små enskilda avlopp det finns i Sverige varierar lite grann beroende på hur man räknar, men när SMED (Svenska Miljöemissionsdata) fick uppdraget från Havs- och vattenmyndigheten att göra en uppdatering (publicerad 2015) bedömde man utifrån en kommunenkät och uppgifter från fastighetsregistret att det fanns ca 691 000 små avlopp med vattentoalett. Till detta kommer ytterligare ca 145 000 fastigheter som endast har BDT-avlopp (avlopp från bad, dusch, tvätt).

**SMED:S RAPPORT VISAR** att 26 procent av avloppsanläggningarna endast hade slamavskiljare med enklare eller ingen efterföljande rening, samt att nio procent hade okänd rening. Siffrorna innebär att det finns minst 180 000 små avloppsanläggningar som saknar egentlig rening och därför är direkt olagliga. De uppfyller inte ens de krav som

uppställdes redan 1969. Till detta kommer en stor mängd avlopp som inte uppfyller senare krav heller.

Den årliga belastningen på miljön från små avlopp beräknas till 295 ton fosfor och 3 099 ton kväve, vilket är en ökning från 2011 och innebär att små avlopp står för ungefär 15 procent av de totala svenska fosforutsläppen. De har alltså en stark miljöpåverkan. Effekten är risk för övergödning och för människor hälsa, exempelvis genom att smitta kommer in i dricksvattnet. Med en ökande befolkning är det väldigt viktigt att se till att det går att tillhandahålla hållbara vattentjänster. Dessutom innebär siffrorna att riksdagens miljömål inte uppfylls och att Sverige inte uppnår kraven för vattendirektivet.

**DET ÄR FASTIGHETSÄGARENS UPPGIFT** att åtgärda de enskilda avloppen, men det är kommunerna som har tillsynsansvaret. Det är sällan fastighetsägarna på eget initiativ åtgärdar sitt dåliga avlopp. Det är något man gör först när kommunen uppmärksammar brister och ställer krav på åtgärder. Anders Grönvall betonar att fastighetsägarna måste ha bättre kontroll på sina avlopp och att de behöver någon drivkraft för att åtgärda dem på eget initiativ. Staten måste med ändrade regler ge kommunerna ett ökat stöd till en effektivisering av tillsynsarbetet. Det främsta verktyget för detta är enligt Grönvalls förslag det han kallar avloppsdeklaration.

– Förslaget är att alla med eget avlopp ska skicka in en sådan deklaration till kommunen. Besiktningen ska göras av ett certifierat företag och resultatet godkänns av fastighetsägaren direkt på plats, lite samma



Anders Grönvall lämnar över sin utredning till miljöminister Karolina Skog.

modell som vi idag har för energideklarationen eller kontroll av skorstenen. Det är mer rättvist för fastighetsägarna och ett mer effektivt sätt att använda kommunens resurser.

Kontrollen ska resultera i en enkel märkning av avloppet som rött, gult eller grönt. Den som inte skickar in en avloppsdeklaration riskerar att få betala en miljöstraffavgift.

– Med hjälp av avloppsdeklarationen kan kommunernas miljö- och hälsoskyddsinspektörer göra en kartläggning av alla avlopp och utifrån den rikta in tillsynen på de

anläggningar där problemen är störst. Idag beräknar inspektörerna att ungefär hälften av de anläggningar de kontrollerar behöver åtgärdas. Med det system jag föreslår skulle de komma upp i 100 procent. Kommunernas arbete blir alltså väldigt mycket mer effektivt.

– Jag tror också att många fastighetsägare kommer att åtgärda sina dåliga avlopp på eget initiativ när de ser rapporten.

Det finns ingen anledning att invänta kommunens åläggande. Genom att åtgärda avloppen direkt kan fastighetsägaren undvika dyra tillsynsavgifter.



– Med hjälp av avloppsdeklarationen kan kommunernas miljö- och hälsoskyddsinspektörer göra en kartläggning av alla avlopp och utifrån den rikta in tillsynen på de anläggningar där problemen är störst.”

– Mitt förslag underlättar också för enskilda fastighetsägare som i ett område vill gå samman och ordna en gemensam anläggning, exempelvis en kretsloppsbasead anläggning där slammet tas tillvara inom jordbruket. Det kan i vissa fall vara en bättre lösning än anslutning till det kommunala VA-nätet.

**ANDERS GRÖNVALL BERÄTTAR** att han fått ett starkt stöd för sina tankar från inspektörer och kommuner runt om i landet. Han är dock mån om att framhålla att avloppsdeklarationen inte räcker som enda åtgärd.

– Kommunernas arbete måste stärkas på flera sätt, till exempel genom nya föreskrifter från Havs- och vattenmyndigheten. Det är de som måste utarbeta detaljerna utifrån min utredning, skapa kunskap om funktionen hos olika typer av avloppsanläggningar med mera. Kommunerna behöver också få ett ökat stöd från länsstyrelserna.

– Alla nationella myndigheter som arbetar med vatten och avlopp måste samverka mer, fortsätter han. Man måste sammanställa fakta, kunskap och erfarenheter så att kommunerna kan arbeta effektivare. Ett sätt att avlasta kommunerna skulle kunna vara genom att staten skapar en central, landsomfattande VA-rådgivning i stället för att varje kommun ska bygga upp sin egen rådgivning.

**EN INVÄNDNING ANDERS GRÖNVALL** hört är att hans förslag om avloppsdeklaration skulle innebära en ökad arbetsbelastning för kommunerna i tillsynsarbetet. Han håller inte med om kritiken.

– Jag tycker att det är fel. Jag ser framför mig en väldigt enkel IT-lösning, där besikt-

ningsmannen skriver in alla data direkt på plats och sedan klickar på sänd-knappen. Vi har sådana system i många andra sammanhang idag, och det skulle vara samma system över hela landet. Dessutom skulle kommunernas resurser användas på ett mycket effektivare sätt.

**NU ÄR ETT ÅRS** intensivt utredningsarbete till ända. Betänkandet ligger på regeringens bord i väntan på att ett förslag ska utarbetas. Tidigast kommer Anders Grönvalls idéer att förverkligas sommaren 2019.

– Jag tror att det blir som jag föreslår. Vatten är en grundläggande resurs för samhället och det är helt livsavgörande att vattentjänsterna görs på ett hållbart sätt som klarar våra krav på skydd för hälsa och miljö.

– I detta arbete spelar miljö- och hälsoskyddsinspektörerna på våra kommuner en helt central roll. ■

PER AXEL NORDFELDT



STOCKHOLM  
5-6 MARS 2019

## Vad vore sommaren utan Östersjön? Tillsammans är vi mer än en droppe i havet!

Baltic Sea Future samlar årligen drygt 400 deltagare från över 15 länder för att dela kunskap, inspiration och lösningar för hur vi räddar Östersjön och uppfyller hållbarhetsmålen inom FN:s Agenda 2030. Möt beslutsfattare och tjänstemän från kommuner, näringsliv och myndigheter tillsammans med akademien och berörda aktörer från hela Östersjöregionen.

Välkommen till Baltic Sea Future och bli en del av lösningen för ett friskt Östersjön.

balticseafuture.org  
@BalticSeaFuture  
#BalticSeaFuture



Organisatör



*Analys, kommentar och utbildning om säkerhetsläget kring Östersjön*

**FRIVÄRLD**

www.frivarld.se info@frivarld.se

## Drömmen om ett musikteaterhus – ett operahus – vid Östersjöns vatten

Annons för projekt MasthamnsOperan

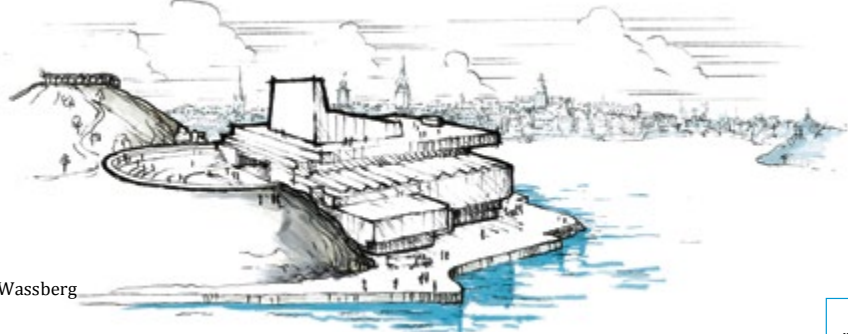


Bild: Göran Wassberg

### Projekt MasthamnsOperan

Projekt Masthamnsoperan presenterar mer än en dröm eller en vision om ett nytt musikteaterhus - det visar ett detaljerat, ekonomiskt genomförbart och funktionellt hus - konstruerat inifrån och ut med "allt under ett tak", alltså inte bara scener utan också ateljéer, verkstäder och magasin. Utöver detta barer, restauranger, bibliotek, butiker och utställningsgalleri. Och en svindlande utsikt över stad och vatten!

Projektet är utarbetat som underlag för ett slutligt utformande av arkitekt.

Ulf Hedberg och Gunnar Steneby, upphovsmän

Utdrag ur **Martin Nyström artikel** i DN den 9 januari 2011 med rubriken:

### Därför behöver Stockholm en ny opera - nu!

Visionen med Masthamnsoperan är också tankeväckande genom att den så radikalt frångår idealet om det arkitektoniska "spektakulära", det som bara vill göra oss till ännu mera åskådare i stället för deltagare. Och att den utmanar 1900-talsmodernismens idéer om konstens avskildhet och höghet, att den inte söker "ta position" utan i stället vill göra sig så disponibel som möjligt.

### Vid Fåfångans fot

På vackraste platsen av alla -vid inloppet mot Gamla Stan Där vill vi se rikets opera - som landmärke väckande häpnad Mitt emot Waldemarsudde - i Stockholm, vårt lands huvudstad.  
**Ribban för operakonsten** - måste få chansen att höjas. Vyer må vidgas och bör - med bräddat koncept locka flera. Inspirationer, visioner - kan flöda om vi bygger nytt. Drama som kräver musik - behöver ett hem för sin tid. Skapandeplatsen har hittats - den ligger vid Fåfångans fot.

Inga Lewenhaupt

f.d. ordförande i Masthamnsoperan, ideell förening  
Hela dikten från 2012 finns att läsa på föreningens hemsida.

Är det klokt eller ens försvarbart att satsa 2 - 4 miljarder på att låsa in vår nationalscen för opera, musikteater och balett i en byggnad som demonstrerar vårt historiska klassamhälle, och där moderna arbetslivskrav inte går att förverkliga utan att i grunden förstöra den fantastiska byggnaden från förra sekelskiftet vid Gustav Adolfs Torg.

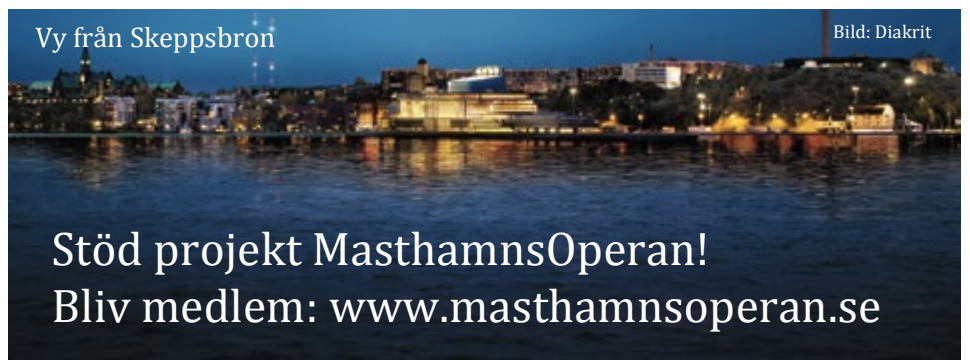
### Inte om det finns bättre alternativ inom samma ekonomi.

Projekt Masthamnsoperan har under lång tid och omsorgsfull projektperiod arbetat fram ett förslag till ett nybygge vid inloppet till Stockholm på Södermalm. Samtliga ambitioner och krav från verksamheten uppfylls här, samtidigt som ny och kraftigt utökad publikkapacitet tillkommer, som en huvudsalong med 1400 (bra!!!) platser, en kammerscen och utvecklingsscener, samt en amfiteater utomhus för 3000 åskådare.

Sverker Gawell, ordförande i Masthamnsoperan, ideell förening

Vy från Skeppsbron

Bild: Diakrit



Stöd projekt MasthamnsOperan!  
Bliv medlem: [www.masthamnsoperan.se](http://www.masthamnsoperan.se)

# Mera våtmarker – mindre algblomning i Östersjön!

**Våtmarkernas betydelse för miljövården är välkänd. De anses vara bland de mest högproduktiva områdena på jorden och en oersättlig miljö för att upprätthålla en hög biologisk mångfald, såväl bland mikroorganismer som arter högre upp i ekosystemet.**

En annan viktig aspekt är att vattnet på sin väg ut till sjöar och hav bromsas det upp i de vegetationsrika våtmarkerna som då fungerar som renande filter för främst kväve och fosfor. Som biologiska reningsverk har de särskilt stor betydelse för vattensituationen i Östersjön och bidrar därmed till minskad algblomning.

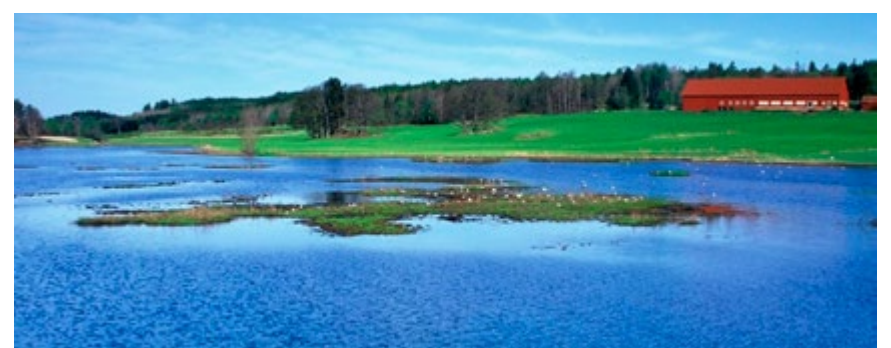
Våtmarkerna utgör även en buffert vid plötsliga skyfall och ger då lägre risk för oönskade översvämningar på vägar och i tätortsnära områden. Våtmarkerna bidrar även till ett attraktivt och "leende" landskap med goda möjligheter till rekreation och upplevelser.

Det är av stort gemensamt intresse att återskapa våtmarker som en oersättlig del i ett variationsrikt landskap och en strategisk komponent i svensk miljövård.

### Svensk Våtmarksfond – en miljöinsats för fågellivet och Östersjön

Våtmarksfonden är en stiftelse som bildades 1995. I fonden samarbetar Svenska Jägareförbundet, Sveriges Ornitologiska Förening (SOF), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och näringslivet.

Våtmarksfondens ändamål är att stödja åtgärder för att restaurera, skapa och sköta våtmarker främst för fågellivet samt att främja utbildning och forskning om våtmarkernas roll och värde. Vår målgrupp är markägare/förvaltare/brukare av jord- och skogsbruksmark samt myndigheter och intresseorganisationer.



- Vi lämnar råd och anvisningar med hjälp av vårt nätverk av våtmarksexperter
- Vi initierar och stödjer skapande och skötsel av våtmarker för fåglar
- Vi utbildar genom exkursioner, kurser och föredrag.
- Vi arrangerar regelbundet en nationell Våtmarkskonferens
- Vi delar årligen ut ett prestigefullt Våtmarksstipendium

Sedan Våtmarksfonden bildades har fonden medverkat till att ca 600 våtmarker på närmare 7 000 hektar skapats från Skåne till Norrbotten.

Våtmarksfondens ekonomiska resurser består av ett eget kapital samt sponsring från företag som delar vår miljömässiga värdegrund om våtmarkernas stora betydelse för den biologiska mångfalden i allmänhet och fågellivet i synnerhet. Ett samarbete mellan företag och Våtmarksfonden stärker de berörda företagens miljöprofil.

Välkommen att stödja Våtmarksfondens arbete!

[www.vatmarksfonden.se](http://www.vatmarksfonden.se)



# Tillsammans är vi mer än en droppe i havet



Vad vore sommaren utan svalkande dopp i Östersjön? En hypotetisk fråga som blev realitet i år när den rekordtidiga och omfattande algblomningen satte stopp för badsugna semesterfirare i flera länder kring Östersjön. Fortsätter övergödningen, med utbredd och ibland hälsofarlig algblomning som följd, i kombination med klimatförändringar som förvärrar situationen riskerar vi att inte kunna njuta av vårt vackra hav i framtiden.

Östersjön, som räknas till ett av världens mest förorenade hav, drabbades så tidigt som i mitten av juni av omfattande algblomningar. Övergödningen ses i dag som det allvarligaste hotet mot havsmiljön. Algblomning, syrebrist och bottenöd är några av konsekvenserna när ett överskott av kväve och fosfor når havet. Den tidiga algblomningen tyder på att övergödningen fortsätter och den förvärras av det rekordvarma vädret. I Sverige upplevde vi den varmaste julimånaden sedan mätningarna började år 1756 och klimatförändringarna är nu åter högt upp på den politiska och mediala agendan.

**FÖR ATT LÖSA MILJÖPROBLEMEN** krävs det att alla länder runt Östersjön gemensamt agerar och arbetar för att rädda havet och samtidigt uppfylla hållbarhetsmålen inom FN:s Agenda 2030. Genom att samla aktörer med kunskap och erfarenhet av åtgärder som bidrar till att sluta kretsloppet, skapar Baltic Sea Future, Östersjöfestivalens nya samarbetspartner, en tvärvetenskaplig och tvärsektorieell plattform där beslutsfattare och aktörer från hela Östersjöregionen delar med sig av lösningar och möjligheter. Fokus under 2019 års Östersjökongress kommer att ligga på den cirkulära ekonomins möjligheter och hur man omsätter strategin i praktiken.

– Övergången till en cirkulär ekonomi, där resurser används smartare och mer hållbart, bidrar till att rädda miljön och Östersjön. Samtidigt skapas en möjlighet att främja en hållbar regional tillväxt med nya arbetstillfällen och en ökad konkurrenskraft, säger Marmar Nekoro, ansvarig för program och partnerskap för Baltic Sea Future.

I övergången från linjärt till cirkulärt finns även lösningar som minskar övergödningen. Men det krävs såväl lokala och regionala, som nationella och internationella åtgärder för att rädda Östersjön. ■

#### MARMAR NEKORO

Project Manager Baltic Sea Future  
Head of program and partnerships  
*Baltic Sea Future är en av Östersjöfestivalens samarbetspartners.*

**BALTIC SEA FUTURE**  
Marmar Nekoro  
Miniseminarium i Berwaldhallens  
nedre foajé, 25 aug kl 18-18.15.  
Livestreamas.

På [balticseafuture.org](http://balticseafuture.org) kan du läsa mer om Baltic Sea Future – innovation, vision, and leadership for a sustainable Baltic Sea region. På hemsidan finns även en länk till UR Play och 2018 års Baltic Sea Future med tema klimat.

## HÅLLBAR MUSIK



### Musikaliskt möte i världsklass

Orgel/World/Improv

Tantum

Karin Nelson ORGEL  
Jonas Simonson FLÖJTER  
Anders Jormin BAS

FRCD 100



### Kritikerrosad

Bachs Goldbergvariationer  
och nya variationer

Goldberg 1.5

KONDENS

My Eklund FLÖJT  
Lisa Oscarsson ORGEL

FR 097



### Opus 3/Bo Hansson

Hösten 2018 startar vi digital  
utgivning av Bo Hanssons  
produktioner på Opus 3

Läs mer, lyssna, beställ: [footprintrecords.com](http://footprintrecords.com)

Distribution: Naxos Sverige Vi finns på Spotify, iTunes, med flera digitala tjänster

FOOTPRINT

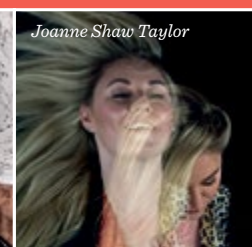


UPPSALA XV INTERNATIONELLA  
**GITARRFESTIVAL**  
10-14 OKTOBER 2018

/ FÖREDRAG / WORKSHOPS / MASTERCLASSES / ÖPPET FORUM  
/ KONserter / UTSTÄLLNINGAR / GITARRMÄSSA / FESTIVALPUB /



Al Di Meola



Joanne Shaw Taylor



Pavel Steidl



Egberto Gismonti



Kaki King



DAGS ATT BOKA FESTIVALPASS OCH BILJETTER!

**GITARRFESTEN I UPPSALA  
FYLLER 15 ÅR!**

/ AL DI MEOLA USA / JOANNE SHAW TAYLOR GBR  
/ EGBERTO GISMONTI BRA / KAKI KING USA  
/ PAVEL STEIDL CZE / CARLOS PIÑANA ESP  
/ JACK BROADBENT GBR / JOSÉ GONZÁLEZ SWE  
/ MERCEDES LUJAN ESP / GÖRAN SÖLLSCHER SWE  
/ DUO DRYADES FIN / CARLOS MOSCARDINI ARG / m.fl.

UPPSALA KONSERT & KONGRESS

Biljetter och information: [uppsalagitarrfestival.se](http://uppsalagitarrfestival.se)



SPONSORER OCH SAMARBETSPARTNERS: UPPSALA KOMMUN, UPPSALA KONSERT & KONGRESS, UL, KULTUR OCH BILDNING, VÄRLDSKLASS UPPSALA, 450UND, 5H BYGG, KULTURRÅDET, MUSIKVERKET.

# »Är vi ett twitterinlägg ifrån Armageddon

Så ställde en BBC-journalist frågan härförnyligen.

Är vi så nära att likt skotten i Sarajevo något oväntat sker, oreflekterat, idag kanske ett twitterinlägg, som utlöser en serie okontrollerbara motsättningar, under vilkas pulserande drivkraft intressen, narcissism och låsningar eskalerar den ena eller andra konflikten, tills dess skyttegravsdöd, förintelse och undergång följer i ostoppar logik?

**V**áclav Havel, tjeckoslovakisk dissident och president, skrev i en av sina berömda essäer om fjärlseffekten. En handling på andra sidan klotet kan få oanade konsekvenser på vår sida. Det är upp till oss att initiera och hantera vågrörelserna. Till vad han hoppades på inte bara för Europa utan redan då för planeten. Eller måste vi utstå det som sker om vi släpper efter och förlorar kontroll. Ingen människa är en ö, diktade John Donne.

Åren före 1914 förlorade de europeiska makterna kontroll. Den folkliga internationalistiska solidariteten var för svag. Världen snubblade in i Världskriget, ”sömngångaraktigt”, i det klassiska omdömet. Bland de förfärande krigshandlingarna utlöstes de kemiska vapnens utsägliga grymhet – en föraning om den kommande Förintelsen. I närtid har vi sett det som ägt rum under Assad i Syrien och under Saddam i Irak, brott mot de yttersta normerna. Och vi – det



Allierade soldater på västfronten under första världskriget, på ett slagfält söndersprängt av granater.

FOTO: EVERETT HISTORICAL

internationella samfundet – har fortfarande inte kontroll, trots konventioner och hårt diplomatiskt arbete.

Freden 1918 – den europeiska nyordning som också hade sådan betydelse för vår Östersjövärld och som uppmärksammas under Östersjöfestivalen – tog två vägar. En var konstruktiv. Självständighet för Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen och Tjeckoslovakien, och andra. Inte bara Nationernas Förbund, men också Kellogg-Briand-överenskommelsen 1928 om att för alltid avstå från krig. Men ett annat spår dominerades av revanschism, vilseleddes av ekonomisk blindhet och öppnade vägen för nästa krig. Vet vi idag att vi inte upprepar historiens misstag? Kan ett twitterinlägg bli ett ondskefullt vingslag.

Åren före första världskriget skrev Arnold Schönberg sitt körverk, *Friede auf Erden* (uruppfört 1911), en av Östersjöfestivalens höjdpunkter. Det bygger på en dikt som för-

## Vi vill att Sveriges fritidsbåtar använder mindre bottenfärg

På sommaren ger vi oss gärna ut till sjöss med båt. Badar, har picknick på en klippa eller seglar mot öppet hav. Men något som många båtägare kämpar med är ihärdiga, små havstulpaner som sätter sig på båtbottnen, minskar farten och ökar bränsleförbrukningen. Många båtägare använder bottenfärg med biocider för att skydda sin båt mot detta lilla kräftdjur. För att underlätta för båtägare att sluta använda bottenfärger finns därför tjänsten Havstulpanvarningen som varnar båtägarna om när påväxten av havstulpaner börjar längs Sveriges kust.

Havstulpanen är ett litet kräftdjur som lever i salt och bräckt vatten och börjar sitt liv som en liten frisimmande larv. När larven hittat en fast och slät yta under vattnet sätter den sig fast och bildar ett skal som till början är tunt och skört, men blir med tiden starkt och hårt. Havstulpanerna är inte uppskattade av båtägare då de skapar friktion mot vattnet och resulterar i lägre fart, högre bränsleförbrukning och avgasutsläpp. Om man vet när havstulpanerna börjar sätta sig fast är de lätta att tvätta bort. Har de däremot fått växa till sig och sitta för länge krävs mycket hårdare arbete för att få bort dem.

Havstulpanvarningen är en gratistjänst som meddelar båtägare via sms när havstulpanerna börjar sätta sig fast på båtbottnar inom olika geografiska områden. Syftet med varningen är att hjälpa båtägare att använda biocidfria alternativ för att hålla sin båtbottnen istället för att måla den med miljöpåverkande bottenfärg.

Tjänsten drivs av Svenska Båtunionen med hjälp av frivilliga havstulpanobservatörer. Observatörerna finns längs Sveriges östersjökust och rapporterar om havstulpanernas tillväxt genom att läsa av mätplattor som är placerade vid deras hemmabryggor. När tillräckligt många rapporter om att havstulpanerna satt sig fast inom ett område kommit in skickas en havstulpanvarning ut.

Havstulpanvarningen är en del sajten Båtmiljö.se. Båtmiljö.se är till för båtägare som vill få tips och information om hur man visar hänsyn mot miljön när man utövar båtliv. Man hittar även miljösmarta lösningar för underhåll och rengöring av båten och dess botten, som kan vara bra till hands när man exempelvis mottagit en varning från Havstulpanvarningen.

Läs mer på [www.båtmiljö.se](http://www.båtmiljö.se)

**Vill du också få en havstulpanvarning? Smsa "havstulpan start" till 711 20.**



## Idon?«

Fredden 1918 – den europeiska nyordning som också hade sådan betydelse för vår Östersjövärld och som uppmärksammas under Östersjöfestivalen – tog två vägar. En var konstruktiv.

fattats av en nära vän till Bertha von Suttner, fredspristagare redan 1905 för boken *Ned med vapnen*.

En avgörande referens var säkerligen Immanuel Kants *Om den eviga freden*. Kant, en filosof från Königsberg, dagens Kaliningrad vid Östersjöns rand, mötte problem som hur man går över stadens sju broar utan att gå över någon bro två gånger. Men han fokuserade sitt sinne och sin oro på om förnuft kan vinna över instinkt, omdöme över drift. Hans övertygelse om hur vi kan uppnå fred formulerades i en liten skrift som inspirerat och inspirerar än, men också avfärdats för sin idealism.

Intressen bestämmer, säger den kanske starkaste statsvetenskapliga skolan. Och många ekonomer skulle stödja det med empiriskt underbyggd analys. Psykoanaly-

sen blottlägger våra drivkrafter men ger också hopp om att vi har kraftkällor till att välja väg, genom samtal, reflektion, med andra.

Hur viktigt är inte det, särskilt idag, när korruptionens makt genom oligarker och algoritmer dominerar politisk diskurs. Från USA till Ryssland till Kina och till mindre och mellanstora länder, som Turkiet, är lockelsen till självgod, otyglad oligarkisk makt stor. Vår vardag invaderas av allt mer komplexa problem i sociala medier där frågan ställs om du själv bestämmer över din reflektion eller om algoritmen gör det.

Thukydides, grekisk historiker, förde fram idén att när en etablerad makt hotas av en stigande makt (då utmanade Sparta Aten), väljer den äldre makten konfrontation. Krig följer. Ingen vinner. Statsvetare debatterar om vi är i detta läge eller inte. Nya globala utmanare saknas inte. Håller våra institutioner? De skapade vi ju just för att moderera förändring till allas bästa.



Schönbergs *Friede auf Erden* uppförs under Östersjöfestivalen tisdag 28 augusti i konserten ERIC ERICSON 100 ÅR.



FOTO: SVT BILD

Det finns ju ett annat narrativ, mer hopp- ingivande, som visar med empiriska siffror att trots att riskerna och befolkningen har ökat går antalet döda i krig och konflikt ned. Slut- satsen skulle vara att de institutioner vi byggt, FN, freds- och nedrustningsavtal, ekonomiska samarbeten som WTO och EU, förmått våra oroliga och konfliktbenägna instinkter att vändas till samarbete, i gemensamt intresse.

Givet dagens världspolitiska läge, med kärnvapenspridningen och med råa, olösta konflikter på samtliga kontinenter, är det kanske inte så lätt att tro det. Margaret Macmillan, kanadensisk historiker, som var den som fick frågan ovan ”om twitter kan utlösa armageddon”, svarade i en BBC-serie, *The Reith Lectures*, som alla intresserade bör lyssna på, att hon är pessimistisk. Vi lever farligt.

**MICHAEL DOYLE**, Kofi Annans policy-rådgivare i FN, nu professor vid Columbia University i New York, sätter fokus på värden. I ett tal på Utrikespolitiska institutet nyligen framförde han att det är därför att vi vacklar i vår förpliktelse till frihetliga och demokratiska värden som den möjlighet som Kant höll fram kan rinna genom våra fingrar. ”Vi betalar nu ett pris för vår brist på skapande under 1990-talet.”

Hans Blix, Sveriges elder statesman, framhöll i sitt tal vid en Sipri-högtid i Stockholm i juni, de internationella institutionernas styrka gentemot den riskanalys och teorivärld som vill ge intressen den avgörande rollen. Det är upp till oss att försvara det vi vunnit i liberala, demokratiska och sociala landvinningar.

Det handlar om internationella institutioner, bekräftar Margaret Macmillan, om att binda in värden i en rättsordning. Innan vi ser Världshandelsorganisationen skadas av Trumps självvalda handelskrig, innan vi ser den internationella brottsmålsdomstolen skadas av dem som inte vill se sin historia i ansiktet, och innan vi ser EU trasas sönder av

Brexit och populisterna (som likt Viktor Orbán i Ungern avfärdar europeisk solidaritet i flyktingkrisen) bör vi betänka det vi upplevt under det senaste seklet. 1918 såg slutet på ett krig som nästan förstörde vår värld. Därefter följde också konstruktiv diplomati.

Men freden förlorades. Ett sekel har gått. Vad har vi lärt nu? Ska vi förlora den internationella integrationens möjligheter?

Schönberg kände i förväg hur farligt det var. *Friede auf Erden* skrev han före Världskriget. 1928 skrev han i en artikel med bland andra Richard Strauss att liksom man inte behöver vara förälskad för att skriva en kärleksång behöver man inte tro på evig fred för att skriva en fredshymn. Musik kan ändå öppna sinnen för sann reflektion. Innan ett twitterinlägg bestämmer vårt öde, måste vi välja själva.



FOTO: © PONTUS JOHANSSON

**MATS KARLSSON**

direktör på Utrikespolitiska institutet

#### SEMINARIUM

#### "FRIEDE AUF ERDEN"

tis 28 aug kl 17.00 – 18.00

Studio 2, Radiohuset

Ett århundrade av reflektion:

Är världen på väg mot fred eller krig?

Moderator: Karsten Thurjell

Med Mats Karlsson, chef för

Utrikespolitiska institutet, m fl.

Arr: Utrikespolitiska institutet

Fri entré. Anmälan på balticseafestival.

com senast en timme innan seminariet

#### ERIC ERICSON 100 ÅR

tis 28 aug kl 19.00 Berwaldhallen

Radiokören, Lettiska radiokören och

Estlands filharmoniska kammarkör

hyllar legendarisk körledare. Bl a

framförs Schönbergs *Friede auf Erden*.



## Building collaboration and trust in the Baltic Sea Region

The Council of the Baltic Sea States is an overall political forum for regional cooperation.

[cbss.org](http://cbss.org) | [facebook/CBSSpage](https://facebook.com/CBSSpage) | [twitter/CBSSsecretariat](https://twitter.com/CBSSsecretariat)

# AURORA MUSIC FESTIVAL

24 - 26 aug

## Mischa Maisky

Jukka-Pekka Saraste

Isabelle van Keulen

Aurora Chamber Orchestra

Döden i Venedig

Stefan Sauk

**20% FÖRKÖPSBONUS**

Boka före 19/8 på [www.auroramusic.se](http://www.auroramusic.se)  
Kampanjkod: AURORA18  
(så långt lagret räcker, begränsat antal biljetter)

**Konsertlokaler:** Konserthuset  
Stockholm och Kungliga  
Musikhögskolan

**Ur festivalprogrammet:** Dvoraks och Haydns cellokonserter,  
Tchaikovskys symfoni Nr. 5 och serenad för stråkar, Sibelius  
violinkonsert och symfoni Nr. 1., Kammarmusik och Aurora Talks

Biljetter och info: [www.auroramusic.se](http://www.auroramusic.se)

**AURORA MUSIC**



**KMH**

**Kulturförvaltningen**  
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

**Stockholms stad**

**LEAD!**  
LÄRSERIE I MUSIK

**KULTURRÅDET**





## RAOUL WALLENBERGS DAG

**Raoul Wallenberg** som stod upp för medmänsklighet när Europa härjades av förföljelse och intolerans. **Den 27 augusti**, på Raouls namnsdag, hedras minnet av Raoul. Hans gärning och vad han representerar får inte blekna bort. Särskilt inte i en tid som nu när många människor upplever att världen blir en alltmer osäker plats.

På [raoulwallenbergdag.se](http://raoulwallenbergdag.se) har vi tips och inspiration kring hur du kan hylla Raoul Wallenbergs minne och fira dagen som privatperson, kommun eller lärare. På vår Sverigekarta kan du se vad som händer nära dig.

*Alla kan vara med och alla kan göra något.*

[RAOULWALLENBERGSDAG.SE](http://RAOULWALLENBERGSDAG.SE)



## Livfullt med finsk kultur

**Finlandsinstitutet i Stockholm har en livlig och mångsidig programverksamhet. Institutets huvuduppgift är att presentera kultur från Finland, och stödja den finska kulturen i Sverige samt stärka dialogen mellan länderna.**

Finland har byggt upp ett rikt nätverk av kultur- och vetenskapsinstitut: 17 institut i tre världsdelar sprider samtida finländsk kultur, främjar kultur- och forskningsutbytet mellan Finland och andra nationer och väcker både den breda publikens och forskningsvärldens intresse för finländsk samtidsdebatt, utbildning, historia, politik och ekonomi.

### MÅNGSIDIG PROGRAMVERKSAMHET

Finlandsinstitutet har ett stort utbud av programaktiviteter. Vi anordnar konserter, seminarier, utställningar, teaterföreställningar för både barn och vuxna och vi visar ny finsk film på ett 50-tal orter runt om i Sverige.

### STARKA FÖRFATTARTRÄFFAR OCH MUSIK

I år har bokutgivningen i Finland i hög grad kretsat kring det blodiga inbördeskriget som bröt ut månaderna efter självständighetsförklaringen år 1918. Författaren **Sirpa Kähkönen** diskuterar sin bok *Livsöden i Finlands bortglömda fångläger* med riksdagsledamoten och ordföranden i fånglägrets minnesförening **Maarit Feldt-Ranta** den 10 november vid den sverigefinska bokmässan. Och en av Svenskfinlands viktigaste skribenter, **Merete Mazzarella**, besöker institutet för att berätta om sin nya roman *Alma* den 26 september.

Jazzvokalist och kompositör **Sanna Ruohoniemi** är en av den unga generationens mest intressanta musikkapare, både som musiker och kompositör. Hon har konsert på Finlandsinstitutet i samband med Stockholm Jazz Festival den 12 oktober.

Den 21 november berättar vi om ett spännande livsöde, om smyckesdesignern **Alma Pihl** som varit

formgivare hos Fabergé i S:t Petersburg och hennes flyttning till Finland efter den ryska revolutionen år 1917, och som långt efter sin död blev världsberömd som skaparen av bl.a. Vinterägget för tsar Nikolaj II.

### SPRÅKKURSER OCH UTBILDNING

Den som vill lära sig finska kan med fördel vända sig till Finlandsinstitutet. Finskan är numera ett erkänt minoritetsspråk i Sverige och officiellt språk i EU. Finland har både finska och svenska som officiella språk. Institutet erbjuder både nybörjarkurser och fortsättningskurser. På hemsidan finns information om studier i Finland, liksom övrig utbildning inom institutets huvudområden.

### BIBLIOTEKET

Finlandsinstitutet driver också ett bibliotek med ca 20 000 medier. 90 procent av dem är på finska, resten på svenska. Här finns skön- och facklitteratur, musik och ljudböcker. Ofta pågår utställningar med sverigefinska konstnärer.

**Kort sagt:** Finlandsinstitutet har väldigt mycket att erbjuda den som är intresserad av finländsk och sverigefinländsk kultur!



**BESÖKSADRESS:**  
Snickarbacken 2-4 (vid Birger Jarlsgatan 35)  
**POSTADRESS:**  
Box 1355, S-111 83 Stockholm  
08-545 212 00, [info@finlandsinstitutet.se](mailto:info@finlandsinstitutet.se)  
[www.finlandsinstitutet.se](http://www.finlandsinstitutet.se)  
[facebook.com/finlandsinstitutet](https://facebook.com/finlandsinstitutet)



# ÖSTERSJÖ- FESTIVALEN

MUSIK  
MILJÖ  
LEDARSKAP

## 22 AUG–1 SEP 2018

# SEMINARIER & SAMTAL

## SEMINARIER

TOR 23 AUG KL 17.00–18.00  
Studio 2, Radiohuset

### DIGITALT LEDARSKAP – VAD KAN VI LÄRA AV ESTLAND?

Estland är det land i världen som har kommit längst med digitalisering av offentlig sektor. I princip allt utom att gifta sig och köpa egendom kan göras digitalt. De har även infört e-medborgarskap som första land i världen. Vad kan förklara en sådan utveckling? Välkomna till ett seminarium där det estländska exemplet diskuteras och analyseras.

**Moderator:** Lars Truedsson

**Medverkande:** Christina Henryson, avdelningschef för kunskapsutveckling, Tillväxtverket; Anders Ljunggren, Sveriges ambassadör i Estland; Katrin Nyman Metcalf, programdirektör för forskning och juridik vid Estonian E-governance Academy; Elin Wihlborg, professor i statsvetenskap, Linköpings Universitet

**Arrangör:** Svenska Institutet

Anmälan på [balticseafestival.com](http://balticseafestival.com) senast en timme innan seminariet

FRE 24 AUG KL 17.00–18.00  
Studio 2, Radiohuset

### KAN DEMOKRATINS KULTUR VERKLIGEN VARA HOTAD?

I årtionden har vi sett hur kretsen demokratiska länder utvidgats och den demokratiska kulturen fördjupats. Men under bara kort tid har vi börjat frukta att den tendensen inte är given, att länder som tidigare vunnit i demokrati – som Ryssland och Turkiet – tagit steg tillbaka. Vi har sett hur oligarker lagt under sig politisk makt och makthavarna inskränkt frihet. Media domineras. Det politiska samtalet fylls med "alternativa fakta". I Europa har allt fler samhällen hotats av populistisk intolerans och "illiberal demokrati". Kan demokratins kultur verkligen vara hotad? Och i sådana fall, hur kan vi försvara den?"

**Moderator:** Karsten Thurffjell

**Medverkande:** Gunilla Reischl, chef för programmet global politik och säkerhet vid Utrikespolitiska institutet, med flera

**Arrangör:** Utrikespolitiska institutet

Anmälan på [balticseafestival.com](http://balticseafestival.com) senast en timme innan seminariet

Alla seminarier är kostnadsfria. Till seminarierna 23, 24 och 28 augusti krävs föransökan via en länk på [balticseafestival.com](http://balticseafestival.com). Till övriga seminarier krävs ingen anmälan. Studio 2 i Radiohuset rymmer ca 200 personer.

MÅN 27 AUG KL 16.00–17.00 (OBS tiden!)  
Studio 2, Radiohuset

### "RO, RO TILL FISKESKÄR..." ...inga fiskar finns det där.

Fiskbestånden i Östersjön är i dåligt skick. I många skärgårdar lyser abborre och gädda med sin frånvaro. Torskfångsten i Östersjön är i år på historiskt låga nivåer, inte ens en tiondel jämfört med 1980-talet. Vad krävs för att fisken i Östersjön ska må bra igen? Detta samtal blir ett avsnitt av programmet *Klotet i P1*, med experter och representanter från fiskenäringen.

**Programledare:** Niklas Zachrisson

**Arrangör:** SR Vetenskapsradion

TIS 28 AUG KL 17.00–18.00  
Studio 2, Radiohuset

### "FRIEDE AUF ERDEN" Ett århundrade av reflektion: Är världen på väg mot fred eller krig?

1918 – ett betydelsefullt år för Europa och för länderna runt Östersjön. Några år före första världskriget skrev Arnold Schönberg *Friede auf Erden*, ett körverk som framförs under denna festival. Referensen i verket är också till Immanuel Kants *Zum ewigen Frieden*, som utvecklade den rationella teorin om hur krig kan undvikas. Så blev det inte under 1900-talet. Under 15 år har utdragna krig drabbat Afghanistan, Irak och Syrien. Fred i Mellanöstern ligger långt borta. USA har sagt upp kärnvapenavtalet med Iran. Förhandlingar pågår med Nordkorea. Är världen på väg mot fred eller krig?

**Moderator:** Karsten Thurffjell

**Medverkande:** Mats Karlsson, chef för Utrikespolitiska institutet, med flera

**Arrangör:** Utrikespolitiska institutet

Anmälan på [balticseafestival.com](http://balticseafestival.com) senast en timme innan seminariet

TOR 30 AUG KL 17.00–18.00  
Studio 2, Radiohuset

### HOT MOT JOURNALISTER OCH JOURNALISTIK RUNT ÖSTERSJÖN

Östersjöstaterna hyllar alla det fria ordet och pressfriheten. Men journalister står inför ökande utmaningar i form av nättroll, personliga förtalskampanjer men också att regeringar sätter press på nyhetsreportrar. Vad händer med våra öppna samhällen runt Östersjön om det fria rapporterandet tystas?

**Moderator:** Thella Johnson, tidigare utlands-korrespondent i Finland, Baltikum och Polen

**Medverkande:** Utrikesminister Margot Wallström; Maria Persson Löfgren, utrikeskorrespondent Sveriges Radio, Minna Knus-Galán, journalist YLE, Gunta Sloga, journalist och grundare av Baltic Centre For Media Excellence, med flera

**Arrangör:** Sveriges Radio

OBS! Seminariet hålls på engelska

## SAMTAL

SÖN 26 AUG KL 16.00–ca 17.00  
Dramatenbaren

### OM HÖSTSONATEN

"Höstsonaten koncipierades under några nattliga timmar efter en tid av total blockering." Vi lyssnar till Ingmar Bergmans egna ord om filmen ur hans arbetsböcker och boken *Bilder*. Medverkan av skådespelare från Dramatens ensemble. Musikinslag på cello av Eleonora Svanström från Lilla Akademien. Ciceron är Magnus Florin. Dramaten i samverkan med SR Berwaldhallen och Östersjöfestivalen. Fri entré.

MÅN 27 AUG KL 17.00–17.30  
Berwaldhallens nedre foajé

### KONSERTINTRODUKTION HÖSTSONATEN

Om tillkomsten av filmen *Höstsonaten* och om Ingmar Bergmans livslånga och nära förhållande till musiken. Samtal om operan *Höstsonaten* med tonsättaren Sebastian Fagerlund. Ciceron är Magnus Florin.

## MINISEMINARIER OCH KONSERTINTRODUKTIONER

KL 18.00–18.15

Berwaldhallens nedre foajé

Våra samarbetspartners Baltic Sea Future, Raoul Wallenberg Academy, Världsnaturfonden WWF med flera ger en aktuell inblick i vad som händer i och runt Östersjön utifrån miljö- och ledarskapsperspektiv. Miniseinarierna pågår 15 minuter med start en timme före kvällens konsert. Mer information finns på sid 3.

KL 18.15–18.30

Stanna gärna kvar för att lyssna på konsertintroduktionen som sker på samma plats direkt efteråt.

OBS! 27 aug annan tid och upplägg

Med reservation för ändringar.

Uppdaterad information  
och anmälningslänkar på  
[balticseafestival.com](http://balticseafestival.com)



ILLUSTRATION: VICTOR MICKELSSON, FAHLANDER ARKITEKTER

Intresset för marinarkeologiska upptäckter är stort. Därför planerar nu Statens maritima museer\* att lyfta fram Östersjöns världsunika kulturarv i ett nytt museum. Med vrak och andra fynd som utgångspunkt ska Östersjöns gemensamma historia berättas.

Östersjön är ett av världens mest trafikerade hav. Skepp och fartyg som förlit ligger som tidskapslar på botten. Vraken i Östersjön kan berätta om allt från stora historiska skeden och mänskliga berättelser till hur båtar byggts och vilka föremål som funnits under olika tider.

Vraken i Östersjön hör också till de mest välbevarade i världen, eftersom skeppsmask och andra tränedbrytande organismer inte trivs i det bräckta vattnet. Det senaste åren har flera fynd från 1600–1700-talen gjorts, och nyligen har även väsentligt äldre skepp från 1300- och

1500-talen hittats av Statens maritima museers marinarkeologer.

Förutom träskeppen finns andra enastående lämningar som stenåldersboplatser, försvarsanläggningar och fartyg som havererat under senare tid.

#### NYTT MUSEUM

Denna för allmänheten okända värld ska nu presenteras i ett nytt museum på Djurgården i Stockholm, som planeras att öppna år 2020. Museet kommer att ligga på Galär-

varvet bakom Vasamuseet – med Östersjön i blickfånget.

Besökarna ska med hjälp av föremål och ny teknik få en djupdykning till Östersjöns hemligheter.

**CECILIA ERIKSSON**

Kommunikatör  
Statens Maritima Museer

\* Statens maritima museer ingår idag Vasamuseet, Sjöhistoriska museet, Marinmuseum och Järnvägsmuseet.



## Länken mellan vatten och avlopp

Sambandet mellan vatten och avlopp är viktigt! Det hänger ihop. Det vatten som kommer in i huset påverkar avloppet, och i sin tur kretsloppet. Vi skapar helhetslösningar för hälsosamt dricksvatten och miljövänliga avloppsanläggningar.

*Vi kan det här med vattenrening!*

**BAGA Water Technology AB**

Tel: 0455-616150 • E-post: info@baga.se

**baga.se**



**BAGA**  
rent på riktigt

# Vi firar ju döda tonsättare, så varför inte fira en levande?

Jenny Leonardz möter jubilaren **Esa-Pekka Salonen**, Östersjöfestivalens konstnärlige ledare i en intervju om festivalen, om musikens framtid och om att fylla jämnt.

**D**en röda tråden i Östersjöfestivalen är artister och musik runt Östersjön – och då kan allt hända. Till exempel samsas klassiker som Mahlers jättelika *Symfoni nr 8* och Verdis *Requiem* med Ingmar Bergman och med ett uruppförande där dirigent och solist genom en rörelsedetektor blir medskapare. Dessutom firas tonsättaren och dirigenten Esa-Pekka Salonen, festivalens medgrundare och Radiosymfonikernas förre chefsdirigent – inte som död tonsättare, utan som högst levande.

**VARJE ÅR KRETSAR** festivalens program kring Östersjön på olika sätt; som ett konstnärligt utforskande av musiken runt vårt innanhav och i seminarieform kring frågor om miljö, politik och vår gemensamma historia. I år uppmärksammas bland annat de hot mot demokratin och dess kultur som vi ser växa i Europa. Årets musikprogram lyfter fram att det är hundra år sedan de baltiska staterna blev självständiga – första gången.

– Den ryska historieskrivningen har börjat retuschera det som skedde under andra världskriget så det är bra att vi påminns om regionens komplicerade och blodiga historia, säger Esa-Pekka Salonen.

**I FLERA KONSERTER** lyfts baltiska tonsättare, musiker, sångare och dirigenter fram. Bland annat får vi höra lettiske Pēteris Vasks gripande violinkonsert *Distant Light*, estniska Erkki-Sven Tüürs mäktiga *Lighthouse* och

litauiska Raminta Šerkšnytės oratorie-kantat *Songs of Sunset and Dawn*.

För konstnärlige ledaren Salonen är festivalprogrammet som helhet, med sina oväntade möten, det viktigaste; att på alla vis knyta band mellan artister, tonsättare och länder runt Östersjön. Därför vill han ogärna lyfta fram något enskilt verk. Men det är svårt att gå förbi det stora svenska uruppförandet: *Emerging from Currents and Waves* av Jesper Nordin, ett verk för symfoniorkester, klarinettsolisten Martin Fröst, en interaktiv ljusinstallation i taket och Jesper Nordins uppfinning Gestrument. Det styrs av en rörelsedetektor som översätter vad "gestruamentalisterna" Salonen och Fröst har för sig till musikaliska parametrar.

– Våldigt spännande, inte minst för mig. På det här sättet kan jag improvisera, flytta ljudkällor och också improvisera fram ljud i ögonblicket. Vad jag vet har något liknande aldrig gjorts.

Några risker tänker han dock inte ta. Nej, en ordentlig genomgång i Nordins studio kommer de att få, för att öva och lära sig att hantera den nya tekniken.

**SÅ VAR DET DÅR** med att fylla år. Han suckar lite. I juni, samma dag som han på kvällen dirigerade delar ur Wagners *Götterdämmerung* i Ravello, passerade Esa-Pekka Salonen 60-årsstreck.

– Det handlar ju om vårt siffersystem och har inget med mänsklig utveckling att göra. Det är ju egentligen en vansinnig tanke, säger Esa-Pekka Salonen, skrattar och drar sig till minnes den absurda känslan när han "slog igenom" 1983 som 25-åring. Över en natt blev han "berömd", "hot property" och telexhälsningarna rasslade fram.

– Men jag var ju samma kille som två dagar tidigare. Samma sak med att fylla år. "A strange thing to happen to a young boy", citerar han fritt från en Paul Auster-intervju.

Inte desto mindre så avslutas årets festival med konserten "Grattis Esa-Pekka".

– Vi firar ju döda tonsättare, så varför inte fira en levande, säger han och berättar om hur Witold Lutoslawski, en gång hans mentor, sa: "To die is a good career move for a composer" och sedan skrattade rått och hjärtligt åt den då betydligt yngre och lätt förfärad Salonen.

Kvällen börjar med Heinrich Bibers *Battalia à 10* från 1673, ett originellt barockverk där Biber blandar olika länders folkmelodier till dissonanta, ovanliga klanger för den tidens musikaliska språk. Därefter kommer Salonens cellokonsert från 2017, ett utmanande verk både för orkester och solist, och till sist Beethovens *Symfoni nr 7 A-dur* från 1813.



Martin Fröst



Jesper Nordin



Truls Mørk

Esa-Pekka Salonen tänker att verken från de olika epokerna informerar varandra tiden som gått där emellan. Därför är det så viktigt att skriva och framföra ny musik, det handlar om kontinuitet och relevans, att vi kan fortsätta att tolka och förstå musiken, resonerar han. Om inget nytt tillkommer riskerar vi att sluta förstå också Beethovens musik.

– Kanske kan man höra vissa spår, faktiskt djupa spår, från mina föregångare i min musik. Och efter Biber och Salonen kanske vi kan höra Beethovens sju på ett nytt sätt, säger han.

– Förutom att det ju fortfarande är en väldigt bra låt! ■

JENNY LEONARDZ

**SONGS OF SUNSET AND DAWN**  
Tor 30 aug – Esa-Pekka Salonens  
Pianokonsert framförs.

**FRÖST, SALONEN OCH NORDIN**  
Fre 31 aug – Jesper Nordins  
*Emerging from Currents and Waves*  
uruppförs av Sveriges Radios  
Symfoniorkester och Martin Fröst  
under ledning av Esa-Pekka Salonen.  
Fröst och Salonen spelar samtidigt  
Nordins Gestrument.

**GRATTIS ESA-PEKKA!**  
Lör 1 sep – En hyllningskonsert där  
Salonen själv leder Sveriges Radios  
Symfoniorkester, Truls Mørk framför  
Salonens Cellokonsert med mera.  
Ett och annat överraskningsinslag  
utlovas.

Konserterna äger rum i Berwaldhallen med starttid kl 19.00.



Esa-Pekka Salonen är en av grundarna till Östersjöfestivalen och tillika dess mycket uppskattade konstnärlige ledare samt även bidragsgivare. Åren 1984-1995 var han chefsdirigent för Sveriges Radios Symfoniorkester. Under alla år har också Esa-Pekka varit en stark inspiratör för hela verksamheten och självklart firas Esa-Pekka lite extra i samband med konserten GRATTIS ESA-PEKKA! som avslutar årets Östersjöfestival den 1 september.



# Operasuccén Höstsonaten till Östersjöfestivalen



Från operan *Höstsonatens* uruppförande i Helsingfors 2017. FOTO: SAKARI VIIKA.

Ingmar Bergmans film *Höstsonaten* har blivit opera med musik av finländaren Sebastian Fagerlund. Operan gjorde succé vid uruppförandet i Helsingfors i höstas och nu kommer den till Östersjöfestivalen med Finlands nationaloperas kör och orkester under ledning av Dalia Stasevska. Solisterna är originalbesättningen från uruppförandet – i rollerna ser vi Anne Sofie von Otter, Erika Sunnegårdh, Tommi Hakala, Helena Juntunen, med flera. I Berwaldhallen framförs *Höstsonaten* i en konsertant version med sceniska inslag. För att uppmärksamma Ingmar Bergmans 100-årsjubileum samarbetar Östersjöfestivalen med Dramaten i ett program om tillkomsten av *Höstsonaten* med utgångspunkt i Bergmans arbetsböcker.

”Om jag hade behövt förlora synen eller hörseln hade jag behållit hörseln” sade Ingmar Bergman. Trots filmens avsaknad av bakgrundsmusik är musiken ändå central i filmen *Höstsonaten*, Ingmars och likaså Ingrid Bergmans sista biofilm. Ingrid spelar Charlotte, en berömd pianist som har satsat på sin framgångsrika karriär på bekostnad av relationen till sina döttrar. När hon besöker sina två vuxna barn på gården där de bor rivs gamla sår upp och djupt begravda hemligheter stiger upp till ytan.

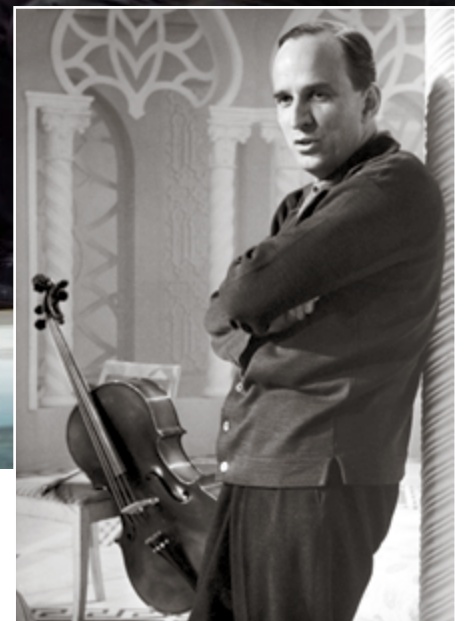
Bergman blev själv aldrig riktigt nöjd med filmen. Han kände inte att han förmådde få fram sin vision, att han inte klarade av att ”borra så djupt” som han behövt för att få fram rollfigurernas gestalter. Den finska librettisten Gunilla Hemming har sagt i en intervju att hon, i egenskap av såväl dotter som också själv moder, fick en stark känsla för temat redan när hon själv såg filmen som

ung. Hon förstår inte heller Bergmans missnöje och antyder att han kanske borrade djupare i sig själv än han ville medge i den stolta och uppmärksamhetstörstande Charlottes karaktärsdrag.

Finlandssvenske tonsättaren Sebastian Fagerlund har kallats för en postmodern impressionist som inte räds att blanda exempelvis västerländska och orientaliska influenser med naturromantik eller, för den delen, hårdrock. Han har tidigare skrivit en kammaropera om general Georg Carl von Döbeln som, liksom denna, har drömlika element. I *Höstsonaten* är det Charlottes inre röster, en konsertpublik som följer och förföljer henne, som förstärker både hennes och de andra karaktärernas röster. Charlotte hindras från att lämna det svala, obarmhärtiga strålkastarljuset, till och med när världen rämnar runt omkring såväl som inuti henne.

**HELA ÅRET FIRAS** Ingmar Bergmans 100-årsjubileum. Den här storartade och kritikerrosade nytolkningen av Bergmans sista skapelse är på flera sätt en hyllning till den världsberömda regissören och författaren som var en av Sveriges genom tiderna mest betydelsefulla konstnärer. Operan hade premiär i Helsingfors i september förra året och hela ensemblen kommer nu till Berwaldhallen. Anne Sofie von Otter, som spelar Charlotte, har i en intervju berättat att liksom Bergman vet Sebastian Fagerlund att balansera tungsinnet med ljusa och vackra ögonblick: ”Historien är väldigt otäck och sorglig, rentav fruktansvärd. Men det får inte enbart vara sorgligt utan där finns andra färger också.” Genom hela intrigen löper kärleken som en röd tråd, liksom längtan och strävan efter förståelse – och förlåtelse. ■

DAVID SAULESCO



Ingmar Bergman.

FOTO: SVT BILD

## DRAMATEN OCH ÖSTERSJÖFESTIVALEN SAMARBETAR.

### Sön 26/8 kl 16 Dramatenbaren – Om *Höstsonaten*

”*Höstsonaten* koncipierades under några nattliga timmar efter en tid av total blockering.” Vi lyssnar till Ingmar Bergmans egna ord om filmen ur hans arbetsböcker och boken *Bilder*. Med Gunnel Fred, skådespelare från Dramaten, musikinslag på cello av Eleonora Svanström från Lilla Akademien. Ciceron är Magnus Florin. Fri entré.

### 27 augusti kl 17 Berwaldhallens nedre foajé – Konsertintroduktion

Om tillkomsten av filmen *Höstsonaten* och om Ingmar Bergmans livslånga och nära förhållande till musiken. Samtal om operan *Höstsonaten* med tonsättaren Sebastian Fagerlund. Ciceron är Magnus Florin. Fri entré.

Västerås Sinfonietta under ledning av Simon Crawford-Phillips låter folkmusiken och den klassiska musiken mötas i en lekfull konsert tillsammans med nyckelharpisten Emilia Amper och slagverkaren Dan Svensson. En unik blandning, specialkomponerad för Östersjöfestivalen.

**M**ycket tyder på att folkmusiken och den klassiska musiken under historien har haft ett närmare samröre än vi i dag kanske är medvetna om. Denna närhet mellan konstmusik och folkmusik undersöker pianisten och dirigenten Simon Crawford-Phillips tillsammans med Västerås Sinfonietta. Och det råder ingen tvekan om att det här med att utmana musikaliska gränser är något som ligger Simon varmt om hjärtat.

– Jag har tidigare gjort ganska många genreöverskridande konserter. Som kammarmusiker har jag spelat musik av många tonsättare som har en tydlig koppling till folkmusiken – som till exempel Dvořák, Brahms och Haydn – och så tänkte jag: Varför inte ta det hela ett steg vidare?

På konserten illustreras sambandet mellan folk- och konstmusik i flera av Haydns verk, och för den österrikiske tonsättaren måste det ha känts naturligt att blanda olika stilar. Föräldrarna var amatörmusiker och i början av sin karriär i Wien verkade Haydn som både dans- och gatumusiker. När han fick anställning hos furst Esterházy skulle kontakten med folk- och underhållningsmusiken fortsätta.



Emilia Amper

FOTO: HENRIK PEEL

– Det fanns en väldigt rik blandning av musik vid hovet i Esterházy, fortsätter Simon. Förutom Haydns orkester kom resande musiker dit och slottet hade även andra musiker anställda för att spela underhållningsmusik. Och jag kan inte låta bli att tänka på att Haydn gillade det här, alla de här olika musikstilarna som han hade omkring sig på slottet. Därför passade han på att ta in de olika tongångar han hörde i sin egen musik. Vissa element i Haydns musik har ju en väldigt tydlig folkmusi-

kalisk koppling och dessutom en mycket improvisatorisk stil.

**TILL KONSERTEN HAR SIMON** bjudit in slagverkaren Dan Svensson och nyckelharpisten Emilia Amper, som båda är vana att medverka i genreöverskridande sammanhang.

– När det gäller nyckelharpan så finns en väldigt tydlig koppling till Haydn, säger Simon. Haydns arbetsgivare prins Esterházy hade ett favoritinstrument – barytonen\* –

som Haydn skrev hundratals stycken för. Det intressanta är att barytonen var väldigt lik nyckelharpan, med ett liknande musikaliskt uttryck. Emilia har ju spelat med Västerås Sinfonietta förut, så jag tog kontakt med henne och hon tyckte idén med den här typen av konsert var väldigt spännande.

Även Dan Svensson är förtjust i konsertens ovanliga upplägg.

– Jag har ju spelat med både Emilia och med sinfoniettan tidigare och jag gillar den här typen av genreöverskridande spelningar.

## Det baltiska konstmusikundret i fokus på årets festival

Estland, Lettland och Litauen firar i år hundraårsminnet av den självständighet som uppnåddes 1918. Ett minnesår att glädjas åt, även om både den politiska och kulturella självständigheten rätt snart blev

ett minne blott. Andra världskrigets fasor och Sovjets makt – även över kulturen – är mörka delar av 1900-talets historia. I dag, befriade från överhetens maktutövande, är å andra sidan det baltiska inflytandet på

konstmusiken i hela västvärlden kolossalt – unikt för så små populationer – genom framstående tonsättare, dirigenter, instrumentalister, inga nämnda eller glömda. Och så naturligtvis alla sångarna. Östersjö-

festivalen uppmärksammar att det är 100 år sedan de baltiska länderna förklarades självständiga genom att presentera delar av det baltiska konstmusikundret i tre konserter.

### Tre Baltiska konserttips:



Sinfonietta Riga

FOTO: EDGARS GROBEVST

#### 1 JUBILEUM FÖR BALTIKUM

**BALTISKA STATERNA 100 ÅR** tors 23 augusti kl 19.00 i Berwaldhallen

Sinfonietta Riga och Tallins kammarorkester, under ledning av dirigenten Normunds Šnē, bjuder på spännande och dynamisk musik av Béla Bartók, Bohuslav Martinů och Pēteris Vasks.



Giedrė Šlekytė

FOTO: THOMAS ERNST

#### 2 SONGS OF SUNSET AND DAWN

**BALTISKA STATERNA 100 ÅR** tors 30 augusti kl 19.00 i Berwaldhallen

Två nya stjärnor på den baltiska musikerhimlen strålar här samman; dirigenten Giedrė Šlekytė och Litauens nationalsymfoniorkester ger Raminta Šerkšnytės österländskt inspirerade *Songs of Sunset and Dawn* och Esa-Pekka Salonens *Pianokonsert*.

\* *Baryton, eller viola di bordone, är ett sex- eller sjusträngat stråkinstrument som var mycket populärt i Europa under 1700-talet. Förutom de vanliga strängarna som spelas med stråke har barytonen ytterligare strängar som spelaren knäpper med sin vänstra tumme.*

Det är som balsam för själen att spela med den här orkestern. Det är en lyx som jag verkligen gillar, säger Dan entusiastiskt.

Men det blir mer än musik av Haydn på konserten. Under första halvan av kvällen hörs även musik av Beethoven och Stravinsky samt ett stycke från 2009 av estnisk-svenska Mirjam Tally.

– Det musiken före paus har gemensamt är att den tagit inspiration från annan, äldre musik, berättar Simon Crawford-Phillips. Tonsättarna har skapat sina egna resor genom sina egna ögon. Stravinsky hade italiensk 1700-talsmusik som förlaga när han komponerade Pulcinella. Beethoven skrev sin Corolian-uvertyr utifrån ett tydligt dramatiskt koncept. Mirjam Tally har i sin Hommage till Joseph Haydn varit inspirerad av adagio-satsen ur hans 44:e symfoni, Sorgesympfonin, den sats som Haydn själv önskade skulle spelas på hans egen begravning.

**DET ÄR OVANLIGT** att folkmusik och klassisk musik hörs tillsammans på det här sättet, på samma konsert, och jag kan inte låta bli att undra vilka utmaningar Simon känner att han ställs inför.



Simon Crawford-Phillips.

FOTO: BO SÖDERSTRÖM

– Jag tror att det viktigaste är att vi lyckas skapa en ordning som känns logisk, så att det känns meningsfullt att lyssna. Med Haydn-satserna kommer det att bli som ett collage, där vi går direkt från en sats till nästa. Vad vi är ute efter är att få ett fint flöde från det ena stycket till nästa, att vi skapar en tydlig tråd som lyssnarna kan följa, avslutar Simon. ■

AXEL LINDHE

**KLASSISKT I FOLKTON**  
Ons 29 aug kl 19.00, Berwaldhallen  
Västerås Sinfonietta  
Simon Crawford-Phillips, dirigent  
Emilia Amper, nyckelharpa  
Dan Svensson, slagverk  
Beethoven, Tally, Stravinsky  
och Haydn.

Raminta Šerkšnytė



FOTO: NARIMANTAS BERKŠNYS

### 3 UPPTÄCK TONSÄTTAREN ŠERKŠNYTĖ

**ERIC ERICSSON 100 ÅR** tis 28 augusti kl 19.00 i Berwaldhallen.  
Uruppförande av Šerkšnytės stycke *Sakura*.

**SONGS OF SUNSET AND DAWN** tors 30 aug kl 19.00 i Berwaldhallen

Östersjöfestivalen visar två olika sidor av den litauiska tonsättaren **Raminta Šerkšnytė**: både ett nyskrivet körstycke beställt till hyllningskonserten till **Eric Ericson**, samt stycket *Songs of Sunset and Dawn* som framförs 30 augusti.

KRÖNIKA



## – Vill du vara med?

Östersjöfestivalens samarbetspartner **Raoul Wallenberg Academy** uppmanar till att bjuda in unga till beslutsborden.

Början på ett engagemang börjar oftast så, med en enkel fråga om just du vill vara med och bidra. De unga ledare som vi möter dagligen är engagerade, pålästa och nyfikna på omvärlden. De har antingen innan, eller inom, våra program hittat sitt engagemang och jobbat med att kalibrera sin inre kompass.

Men vad behövs för att vi ska kunna förvalta det engagemang och den energi som finns hos dagens unga ledare?

Unga har de drivkrafter som krävs för att kunna förändra och ta sig an en ledarroll, men saknar ofta verktyg och sammanhang att verka i. Där har vi vuxna ett ansvar att bjuda in unga till beslutsbordet.

När vi har tittat på vad positiva samhällsförändrare har gemensamt är det fyra förmågor som särskilt träder fram: empati, civilkurage, ledarskap och samverkan. Dessa förmågor är något vi alla kan träna oss i. De första två: empati och civilkurage gör att vi kan göra skillnad i det lilla. Att vara en god vän, en rättvis chef, en stötande kollega. Men för att göra ett större avtryck krävs det även ledarskap, förmågan att få med sig fler samt en förmåga att samverka gränsöverskridande. Något som krävs i vår föränderliga värld är även en dos kreativitet för att hitta nya lösningar på svåra utmaningar.

Något annat vi ser är viktigt när vi pratar om samhällsförändring och ledarskap är betydelsen av förebilder. Någon att hämta kraft och inspiration från för att själv kunna utvecklas. En stor förebild för oss är Raoul Wallenberg.

**NÄR EUROPA HÄRJADES** av förföljelse och intolerans stod Raoul Wallenberg upp för medmänsklighet genom faktisk handling. Att stå upp för något en tror på är inte alltid lätt - det innebär ibland stora risker. Raoul Wallenberg riskerade sitt liv för det han ansåg var rätt, men även små handlingar kan göra stor medmänsklig skillnad. Det är då, i dessa situationer i vår vardag,

som vi tränar vårt eget personliga ledarskap och civilkurage.

Strax innan valet den 9 september firas den 27 augusti Raoul Wallenbergs dag, Sveriges nationella dag för civilkurage och medmänsklighet. Vi delar då ut utmärkelser till vuxna, unga och hela kommuner som agerat medmänskligt och visat vad civilkurage kan vara i Sverige idag. Med deras berättelser inspirerar vi fler till att göra skillnad.

Direkt därefter, den 30 augusti, samlar vi tusentals ungdomar från hela Sverige i Kungsträdgården för att manifestera för mänskliga rättigheter men även lyfta våra gemensamma mänskliga skyldigheter. Utställningen är öppen för allmänheten 30 augusti till 1 september.

Vi behöver alla dessa mötesplatser för att samtala, inspireras och samla kraft tillsammans. Det är även i grupp som vi får chansen att ställa just den där frågan: Vill du vara med? ■



**SARAH SCHELLER**

generalsekreterare för

Raoul Wallenberg Academy

RWA är en av Östersjöfestivalens samarbetspartners.

**RAOUL WALLENBERG ACADEMYS MINISEMINARIER:**  
26 aug kl 18-18.15: Ungt kurage – att agera i vardagen.

28 aug kl 18-18.15: Raoul Wallenberg-priset – Civilkurage i vår tid

29 aug kl 18-18.15: RWA – Medmänskliga rättigheter och skyldigheter.

Plats: Berwaldhallens nedre foajé. Alla miniseminarier livestreamas.

RADIOKÖREN &  
SVERIGES RADIOS  
SYMFONIORKESTER

UPPRYMD  
LYCKLIG  
TAGEN  
IMPONERAD  
VEMODIG  
LUGN  
HÄPEN  
EUFORISK

Säkra din musikupplevelse med ett abonnemang.  
[berwaldhallen.se/abonnemang](https://berwaldhallen.se/abonnemang)

BERWALDHALLEN  
sverigesradio